

mulier instituut

Pedagogisch sportklimaat in het voetbal

Perspectieven van trainer-coaches, ouders en jeugdsporters

Irma Huiberts

Agnes van Suijlekom

Marieke Reitsma

Agnes Elling

Pedagogisch sportklimaat in het voetbal

Vanuit de perspectieven van trainer-coaches, ouders en jeugdsporters

In opdracht van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB)

Irma Huiberts
Agnes van Suijlekom
Marieke Reitsma
Agnes Elling

© Mulier Instituut
Utrecht, april 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Probleemstelling: pedagogische visie KNVB en KNGU	4
1.3	Doelstelling en onderzoeksvragen	5
1.4	Leeswijzer	5
2.	Methode	6
2.1	Vragenlijstonderzoek onder trainer-coaches en ouders	6
2.2	Groepsgesprekken met jeugdsporters	9
3.	Achtergrond trainer-coaches en ouders	11
3.1	Trainers	11
3.2	Ouders	12
4.	Beleid en sportklimaat op de vereniging	14
4.1	Beleid vereniging	14
4.2	Sportklimaat op de vereniging	15
4.3	Samenvatting	19
5.	Perspectief op pedagogisch handelen	21
5.1	Opvoedende taak	21
5.2	Plezier en prestatie	22
5.3	Relatie	22
5.4	Structuur	23
5.5	Autonomie	24
5.6	Competentie	25
5.7	Samenvatting	26
6.	Perspectief van de sporters	27
6.1	Goede sfeer in het team	27
6.2	Het gedrag van de trainer	27
6.3	Beter worden in de sport	29
6.4	Samenvatting	30
7.	Ontwikkeling en ondersteuning	31
7.1	Ontwikkelingsbehoefte	31
7.2	Ondersteuningsbehoefte	32
7.3	Samenvatting	32
8.	Conclusie	33
8.1	Conclusies	33
8.2	Aanbevelingen	35
8.3	Reflectie op het onderzoek	36
	Bijlage 1. Topics vragenlijsten	37
	Bijlage 2. Leidraad groepsgesprekken	39
	Bijlage 3. Achtergrond trainer-coaches en ouders	41
	Bijlage 4. Aanvullende tabellen	43

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Binnen het deelthema 'Positieve sportcultuur', een van de zes pijlers van het Nationaal Sportakkoord, is het doel dat iedereen 'veilig, eerlijk en met plezier moet kunnen sporten'.¹ Een van de uitgangspunten daarbij is dat het welzijn van het kind boven de winst wordt gesteld. In deze 'positieve benadering' van de sportcultuur ligt het accent op het bevorderen van sportplezier. Er is al jarenlang beleidsmatige aandacht voor het tegengaan van onveilige situaties in de sport, onder meer vanuit het programma Veilig Sportklimaat (VSK), dat tussen 2014 en 2019 door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) werd gefinancierd.² Dit thema behoeft nog steeds aandacht, want ook sport is een maatschappelijke sector waar onveiligheid en uitsluiting voorkomt. Naast inzet op het bestrijden van onveiligheid is vanuit het VSK-programma steeds aandacht geweest voor het bevorderen van sportplezier. Dit heeft een vervolg gekregen in het deelakkoord Positieve sportcultuur.

Een belangrijk speerpunt binnen het deelthema positieve sportcultuur is het pedagogisch sportklimaat, waarbij kindgericht handelen centraal staat. Het uitgangspunt is dat kinderen veilig en met plezier moeten kunnen sporten en zich op de juiste manier kunnen ontwikkelen in de sportcontext. Dit roept vragen op over het klimaat dat hiervoor nodig is, zoals welke elementen hierin van belang zijn en welk handelen van betrokkenen hierbij hoort. Kortom, hoe ziet een pedagogisch sportklimaat eruit en hoe is dit klimaat te realiseren?

De Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU) en de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) zijn twee voormalige VSK-sportbonden die zich uitdrukkelijk met dit thema bezighouden en samen participeren in het project 'pedagogische visie'. Vanuit dit project is het Mulier Instituut gevraagd een verkennend onderzoek te doen naar het pedagogisch sportklimaat in de gymnsport en in de voetbalsport. In deze rapportage doen we verslag van de resultaten voor de voetbalsport (KNVB).

1.2 Probleemstelling: pedagogische visie KNVB en KNGU

De invulling van een pedagogisch sportklimaat is niet eenduidig, maar er zijn wel elementen te noemen die van belang zijn om de sportcontext op een kindgerichte manier in te vullen. Verschillende modellen zijn ontwikkeld voor de invulling van een pedagogisch klimaat, zowel sporttakoverstijgend als specifiek aangepast voor de sport.³ In het kader van het project pedagogische visie ontwikkelden de KNGU en de KNVB een visie op het pedagogisch klimaat. De trainer-coach wordt hierin als de belangrijkste begeleidende actor gezien. Hierbinnen is specifiek een visie op het pedagogisch handelen van trainer-coaches ontwikkeld.⁴ In de visie wordt de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan⁵ als uitgangspunt

¹ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Vereniging Sport en Gemeenten, Vereniging van Nederlandse Gemeenten & NOC*NSF (2018). *Nationaal Sportakkoord 2018-2022. Sport verenigt Nederland*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

² Romijn, D., & Van Kalmthout, J. (2018). [VSK monitor 2018: voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'](#). Mulier Instituut.

³ Bijvoorbeeld in: Bronkhorst, A., Van der Kerk, J., & Schipper-van Veldhoven, N. H. M. J. (2018). *Een pedagogisch sportklimaat: het realiseren van een positieve clubcultuur*. Coutinho.

⁴ Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie. *Het pedagogisch ABC voor trainers-coaches*. <https://dutchgymnastics.nl/assets/Documenten/Veilig-sporten/Het-pedagogisch-ABC-voor-trainer-coaches.pdf>

⁵ Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985b). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum Press.

gebruikt voor de ontwikkeling van kinderen in een sportvereniging. Die stelt dat de basisbehoeften autonomie, competentie en relatie voorwaarden zijn voor het ontwikkelen en behouden van intrinsieke motivatie bij kinderen. Dit leidt, samen met een juiste structuur en zelfreflectie van trainers, tot een goed pedagogisch sportklimaat waarin kinderen zich kunnen ontwikkelen.

In dit onderzoek gebruiken we deze visie als uitgangspunt voor de vraagstelling en analyse. We beperken ons echter niet tot dit kader. Het bieden van *sociale veiligheid* is bijvoorbeeld een belangrijke randvoorwaarde voor een goed pedagogisch sportklimaat, zo blijkt uit het onderzoek dat eerder is uitgevoerd in het kader van de monitoring van het beleidsprogramma Veilig Sportklimaat en van het deelakkoord Positieve sportcultuur. Daarom wordt in dit onderzoek een open aanpak toegepast, waarbij de genoemde elementen uit de pedagogische visie dienen als input voor de vragenlijsten en gesprekken en als analysekader.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van dit verkennende onderzoek in de voetbalsport is om meer inzicht te krijgen in de perspectieven van ouders, trainers en sporters (kinderen) op een pedagogisch sportklimaat. De centrale onderzoeksvraag is:

Hoe ervaren trainers, ouders en sporters het jeugdsportklimaat in het voetbal, welke pedagogische aspecten worden daarbij onderscheiden en wat zijn de aandachtspunten en dilemma's voor de (door)ontwikkeling van pedagogisch beleid?

De gekozen werkwijze om de onderzoeksvraag te beantwoorden bestaat uit een gecombineerde aanpak van onderzoeksmethoden. Er zijn drie onderzoeksgroepen: trainer-coaches, ouders en sporters. Ouders en trainer-coaches zijn bevraagd via vragenlijsten met zowel gesloten als open vragen. De jeugdsporters zelf zijn aan het woord gelaten in groepsgesprekken.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de gekozen methodiek uitgewerkt. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de kenmerken en achtergrond van de onderzoeksgroepen. In hoofdstuk 4 tot en met 7 worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd; hoofdstuk 4 gaat over (het beleid gericht op) het sportklimaat op de sportvereniging. Hoofdstuk 5 gaat over de visie op en ervaringen met aspecten van een pedagogisch sportklimaat, vanuit het perspectief van de trainer-coaches en ouders. In hoofdstuk 6 belichten we het perspectief van de jeugdsporters. Hoofdstuk 7 gaat over (gewenste) ondersteuning op dit thema. De rapportage wordt afgesloten met een conclusiehoofdstuk, waarin aan de hand van de onderzoeksvraag de belangrijkste conclusies worden gepresenteerd en aanbevelingen worden gedaan.

2. Methode

Het onderzoek richt zich op de ervaringen en perspectieven van drie groepen betrokkenen in het voetbal: trainer-coaches, ouders van jeugdsporters en de jeugdsporters zelf. Door de gekozen methode valt het onderzoek uiteen in twee deelonderzoeken: een vragenlijstonderzoek onder trainer-coaches en ouders van sporters en groepsgesprekken met jeugdsporters.

2.1 Vragenlijstonderzoek onder trainer-coaches en ouders

Er zijn twee digitale vragenlijsten uitgezet, onder trainer-coaches en ouders in het voetbal. In overleg met de opdrachtgever is besloten hiervoor trainer-coaches en ouders van jeugdsporters tussen 4 en 18 jaar uit te nodigen en alle niveaus te betrekken.

Ontwikkeling vragenlijsten

In de vragenlijsten worden de doelgroepen bevraagd op hun visie op en ervaringen met aspecten van het pedagogisch sportklimaat. Om de vragenlijsten te ontwikkelen is gebruik gemaakt van onder andere ervaringen uit eerder onderzoek naar het thema pedagogisch sportklimaat⁶, van elementen uit de pedagogische visie zoals ontwikkeld door de KNGU en KNVB en van expertise vanuit de KNVB. Dit laatste geldt met name voor sportspecifieke onderdelen. De vragenlijst is ontwikkeld door Mulier Instituut in overleg met de KNVB. Onderwerpen die aan bod kwamen in de vragenlijsten zijn onder andere het verenigingsbeleid, het sportklimaat op de vereniging, de pedagogische taken van trainers en verenigingen, aandacht voor sportplezier, relatie tussen trainer en sport, autonomie, gevoel van competentie en ondersteuningsbehoeften. Zie bijlage 1 voor een overzicht van de topics in de vragenlijsten.

Dataverzameling

Het Mulier Instituut heeft de vragenlijsten geprogrammeerd en getest en in overleg met de KNVB vastgesteld. De uitnodiging voor deelname aan het onderzoek, met link naar de vragenlijst, is door de KNVB verspreid via verschillende digitale kanalen. De uitnodiging voor trainer-coaches is verspreid via nieuwsbrieven voor trainers en via een digitaal platform voor trainers. De uitnodiging voor ouders is verspreid via nieuwsbrieven voor ouders. De verspreiding heeft in de eerste helft van juli 2020 plaatsgevonden en respondenten konden tot eind augustus de online vragenlijst invullen.

De vragenlijsten zijn uitgezet onder trainer-coaches en ouders van kinderen in de voetbalsport. De volgende keuzes zijn gemaakt voor de onderzoeksdoelgroep:

- Trainer-coaches: in het onderzoek wordt geen onderscheid gemaakt tussen trainer-coaches die alleen training geven en trainer-coaches die ook wedstrijden begeleiden. Op sommige plekken in het rapport wordt voor de leesbaarheid de term 'trainer' gebruikt in plaats van 'trainer-coach'.
- Jeugdsporters: trainer-coaches en ouders van kinderen in het voetbal ('de jeugdsporters') zijn uitgenodigd voor het onderzoek. Het gaat om ouders van jeugdsporters tussen de 4 en 18 jaar, van alle niveaus.

Respons en achtergrondkenmerken trainer-coaches

Het veldwerk onder trainer-coaches heeft bruikbare data van 317 ingevulde vragenlijsten opgeleverd.⁷

⁶ Zoals het onderzoeksprogramma Kids First:

<https://www.mulierinstituut.nl/onderzoeksthemas/sportcultuur/kids-first/>

⁷ Het originele databestand is opgeschoond. In het totaal zijn data van 83 respondenten verwijderd. Data zijn buiten beschouwing gelaten als een respondent geen van de inhoudelijke vragenblokken heeft ingevuld. Als de vragenlijst niet volledig is ingevuld, maar wel één of meerdere inhoudelijke vragenblokken zijn ingevuld, zijn de bruikbare data meegenomen in de analyses.

Omdat de uitnodiging via verschillende digitale kanalen is verspreid, is geen responspercentage vast te stellen. Nederland kende in 2021 in totaal 2.834 voetbalverenigingen, met ruim 500.000 jeugdleden.⁸ Achtergrondkenmerken van de totale populatie trainer-coaches in het jeugdvoetbal zijn onbekend. Daarom kan niet worden bepaald in welke mate de steekproef representatief is voor de populatie. Wel is zichtbaar dat de responderende jeugdtrainers in het voetbal grotendeels mannen zijn (80%), geen migratieachtergrond hebben (80%), veelal tussen de 35 en 50 jaar oud zijn (44%) en een hoger opleidingsniveau (hbo/wo; 52%) hebben. Zie tabel 2.1 voor een overzicht van de achtergrondkenmerken van de respondentgroep trainer-coaches.

Tabel 2.1 Verdeling respondentgroep voetbaltrainers naar achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit (in aantallen en procenten)

		Aantal	%
	Totaal	317	100
Geslacht	Man	254	80,1
	Vrouw	30	9,5
	Wil ik niet zeggen	1	0,3
	Onbekend*	32	10,1
Leeftijd	Jonger dan 25 jaar	38	12,0
	25-34 jaar	33	10,4
	35-50 jaar	138	43,5
	>50 jaar	66	20,8
	Onbekend*	42	13,2
Opleidingsniveau	Wetenschappelijk onderwijs (wo)	45	14,2
	Hoger beroepsonderwijs (hbo)	119	37,5
	Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	94	29,7
	Middelbare school	17	5,4
	Basischool	3	0,9
	Anders	2	0,6
	Wil ik niet zeggen	5	1,6
	Onbekend*	32	10,1
Etnisch-culturele achtergrond	Nederlands	255	80,4
	Anders	26	8,2
	Weet ik niet/wil ik niet zeggen	4	1,3
	Onbekend*	32	10,1

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Deze respondenten (32) hebben het vragenblok over achtergrondkenmerken niet ingevuld. De vraag over leeftijd was niet verplicht, een deel van de respondenten heeft deze vraag niet beantwoord.

⁸ Zie https://knvb.h5mag.com/jaarverslag_2020-2021/ledenaantallen

Respons en achtergrondkenmerken steekproef ouders

Het veldwerk onder ouders van jeugdsporters heeft bruikbare data van 748 ingevulde vragenlijsten opgeleverd.⁹ Omdat de uitnodiging verspreid is via verschillende digitale kanalen, is het responspercentage niet vast te stellen. Achtergrondkenmerken van de totale populatie ouders uit het jeugdvoetbal zijn onbekend. Daarom kan niet worden bepaald in welke mate de steekproef representatief is voor de populatie. Wel valt op dat de meerderheid van de responderende ouders mannen zijn (dus vaders; 79%). Twee op de drie ouders zijn tussen 35 en 50 jaar oud en hebben een hoger opleidingsniveau (67%). Negen op de tien ouders hebben geen migratieachtergrond. Zie tabel 2.2 voor een overzicht van de achtergrondkenmerken van de respondentgroep. Omdat bekend is dat voetbal populair is bij alle lagen van de bevolking, kan worden aangenomen dat lager opgeleide ouders en ouders met een migratieachtergrond ondervertegenwoordigd zijn in de responsgroep.

Verwerking data, analyse en rapportage

De data zijn opgeschoond en bewerkt voor analyse. De opgeschoonde data zijn geanalyseerd en de resultaatbeschrijving is opgenomen in deze rapportage. Bij de resultaatbeschrijving worden per onderwerp waar mogelijk de perspectieven van trainer-coaches en ouders naast elkaar geplaatst. De resultaten worden over het algemeen voor de gehele responsgroep trainer-coaches en ouders weergegeven. Indien relevant en waar mogelijk worden verschillen tussen subgroepen benoemd in de begeleidende tekst (bijvoorbeeld naar leeftijd of geslacht) of in tabelvorm (vaak in de bijlage).

⁹ Het originele databestand is opgeschoond. In totaal zijn data van 114 respondenten verwijderd. Data zijn buiten beschouwing gelaten als 1) een respondent geen van de inhoudelijke vragenblokken heeft ingevuld of 2) een respondent heeft aangegeven dat zijn/haar kind niet in de onderzochte leeftijdsgroep (4-18 jaar) valt. Als de vragenlijst niet volledig is ingevuld, maar wel één of meerdere inhoudelijke vragenblokken zijn ingevuld, zijn de bruikbare data meegenomen in de analyse.

Tabel 2.2 Verdeling respondentengroep ouders naar achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit (in aantallen en procenten)

		Aantal	%
Totaal		748	100
Geslacht	Man	590	79
	Vrouw	140	19
	Wil ik niet zeggen	8	1
	Onbekend*	10	1
Leeftijd	<35 jaar	16	2
	35-40 jaar	77	10
	41-45 jaar	197	26
	46-50 jaar	226	30
	>50 jaar	167	22
	Onbekend*	65	9
Opleidingsniveau	Wetenschappelijk onderwijs (wo)	147	20
	Hoger beroepsonderwijs (hbo)	355	47
	Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	184	25
	Middelbare school	23	3
	Basisschool	1	0
	Anders	4	1
	Wil ik niet zeggen	13	2
	Onbekend*	21	3
Etnisch-culturele achtergrond	Nederlands	675	90
	Anders	40	5
	Weet ik niet/wil ik niet zeggen	13	2
	Onbekend*	20	3

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Deze respondenten hebben het vragenblok over achtergrondkenmerken niet ingevuld. De vraag over leeftijd was niet verplicht, een deel van de respondenten heeft deze vraag niet beantwoord.

2.2 Groepsgesprekken met jeugdsporters

Werving en deelnemers

In totaal zijn drie focusgroepen bij drie verschillende voetbalverenigingen georganiseerd. Vanwege de beperkende coronamaatregelen is dit aantal lager dan beoogd. De deelnemende verenigingen zijn geworven in samenspraak met de KNVB. De diversiteit van de gesproken jeugdvoetballers naar leeftijd, geslacht en etnische achtergrond was ook beperkter dan vooraf gepland. Zo was vooraf een leeftijdsspreiding van 8-15 jaar vastgesteld, waarbij zowel naar geslacht gemengde als aparte focusgroepen voor jongens en meisjes zouden worden gehouden. Uiteindelijk zijn alleen 10-14-jarige jongens gesproken.

De focusgroepgesprekken zijn gehouden in oktober 2021. In deze periode waren de mogelijkheden voor clubs om mee te werken aan het onderzoek beperkt, vanwege het extra werk dat de verenigingen al moesten verzetten door de coronacrisis en bijbehorende maatregelen. Ondanks het beperkte aantal groepsgesprekken was er veel gelijkheid tussen de perspectieven van de groepen kinderen die we gesproken hebben en lijkt een redelijke saturatie te zijn bereikt voor de groep jongens van 10-14 jaar.

Deelnemers van de focusgroepen

Iedere groep bestond minimaal uit vijf en maximaal uit negen kinderen. In totaal hebben 22 kinderen deelgenomen aan de focusgroepgesprekken, allemaal jongens. De gemiddelde leeftijd van de jongens was 11 jaar, met 10 jaar als jongste en 14 jaar als oudste deelnemer. De etnische achtergrond van de kinderen was gemengd. Bij één focusgroep waren sporters uit verschillende teams aanwezig. In totaal is gesproken met sporters uit vijf teams. In twee van de drie focusgroepen waren de kinderen actief op redelijk hoog niveau.

Methode

Groepsgesprekken zijn bij uitstek geschikt om kinderen met elkaar over een onderwerp in discussie te laten gaan. Alle drie de focusgroepgesprekken vonden plaats op de vereniging, in een aparte ruimte. Alleen de betrokken onderzoekers en de kinderen waren in deze ruimte aanwezig. Voorafgaand aan de gesprekken hebben de ouders schriftelijk toestemming gegeven om hun kind deel te laten nemen. Alle focusgroepgesprekken zijn geleid door één betrokken onderzoeker en een onderzoeksassistent.

Ontwikkeling instrument

Voor de focusgroepen is gebruikgemaakt van een gespreksleidraad met een aantal vooraf bepaalde thema's. In de focusgroepen is gevraagd wat de kinderen een leuke training vinden en wat een trainer een goede trainer maakt. Hierbij is onder andere doorgevraagd naar plezierervaringen en minder leuke aspecten tijdens trainingen en wedstrijden. Daarnaast zijn stellingen aan de kinderen voorgelegd, waarop zij konden aangeven of zij het daarmee eens of oneens waren en waarom. De gespreksleidraad is vooraf met de opdrachtgever afgestemd en is gebaseerd op de centrale onderwerpen van de vragenlijsten en aangevuld met vraagitems over plezierbeleving van de jeugdsporters. Er is gebruikgemaakt van verschillende werkvormen die geschikt zijn voor groepsgesprekken met kinderen (bv. Stellingen en post its). De gespreksleidraad van de focusgroepen is te vinden in bijlage 2. Bij een van de groepen is er omwille van de beperkte tijd, in overleg met de kinderen, voor gekozen om geen gebruik te maken van post-its en de onderwerpen en stellingen enkel mondeling te bespreken.

Verwerking data, analyse en rapportage

Alle groepsgesprekken zijn opgenomen met audioapparatuur en vervolgens woordelijk uitgewerkt. Voor analyse is gebruikgemaakt van het programma MAXQDA (versie 2020), software voor kwalitatieve data-analyse. De transcripten zijn inhoudelijk gecodeerd, maar wel met oog voor de manier waarop de sporters spraken (emoties) en eventuele tegenstrijdigheden of samenhang in wat ze vertelden. Een kanttekening hierbij is dat de ene focusgroep rijker was dan de andere, gezien het verschil in de manier waarop kinderen zich durfden uit te spreken.

Voor het resultatenhoofdstuk zijn de uitkomsten van de focusgroepen als basis genomen, waarbij citaten de resultaten illustreren. De resultaten zijn door de auteurs gezamenlijk besproken om tot overeenstemming te komen. Om recht te doen aan het perspectief van de sporters is ervoor gekozen om de resultaten van de focusgroepen in een apart hoofdstuk te beschrijven (hoofdstuk 6).

3. Achtergrond trainer-coaches en ouders

Een volledig overzicht van de achtergrondkenmerken van de responderende trainer-coaches en ouders in het onderzoek is te vinden in bijlage 3. In dit hoofdstuk worden enkele aspecten uitgelicht.

3.1 Trainers

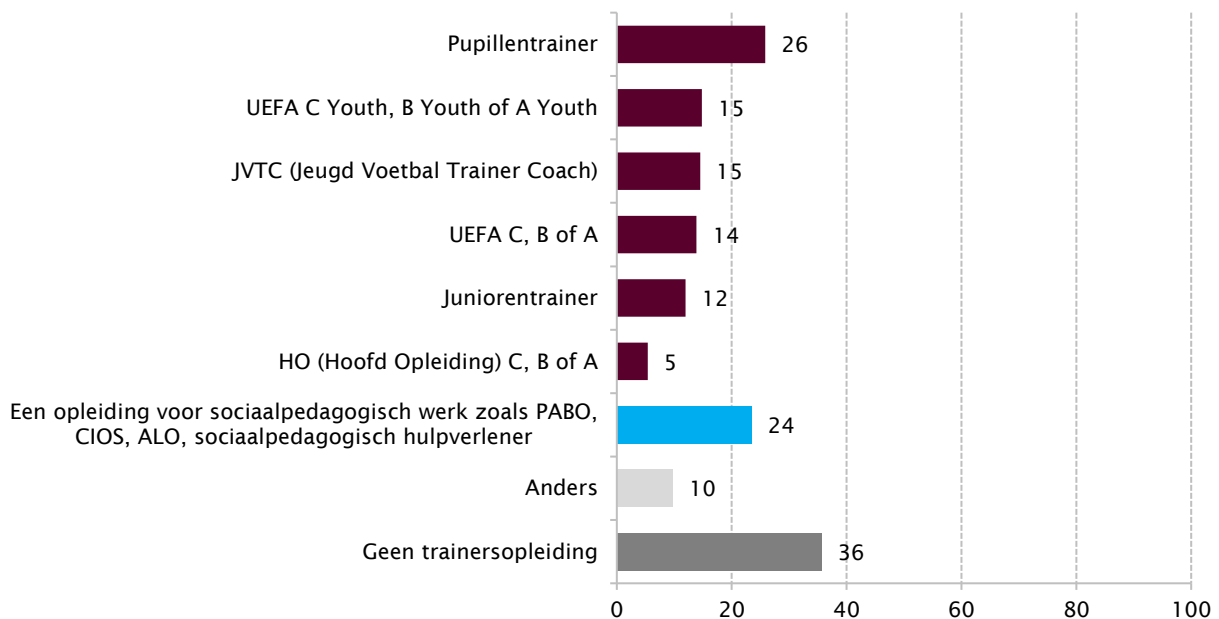
Teams

De responderende trainers waren voor het grootste deel zowel coach als trainer (81%) of alleen de trainer van het team (14%). Het merendeel van de respondenten was trainer-coach van een jongensteam (63%) of van een gemengd team (28%). Slechts een klein deel was trainer-coach van een meisjesteam (8%). Opvallend is dat bijna de helft van de trainer-coaches die de vragenlijst heeft ingevuld (ook) trainer-coach was van een eigen kind (44%).

Trainersopleiding en ervaring

Ruim een derde van de responderende trainers (36%) heeft geen trainersopleiding gevolgd. Ongeveer een kwart van de trainers heeft een opleiding tot pupillentrainer gevolgd, maar ook andere soorten opleidingen komen voor (zie figuur 3.1). Een kwart van de respondenten heeft zelf een pedagogische achtergrond via een opleiding zoals PABO of CIOS.

Figuur 3.1 Gevolgde trainersopleiding door voetbal trainer-coaches (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=317)

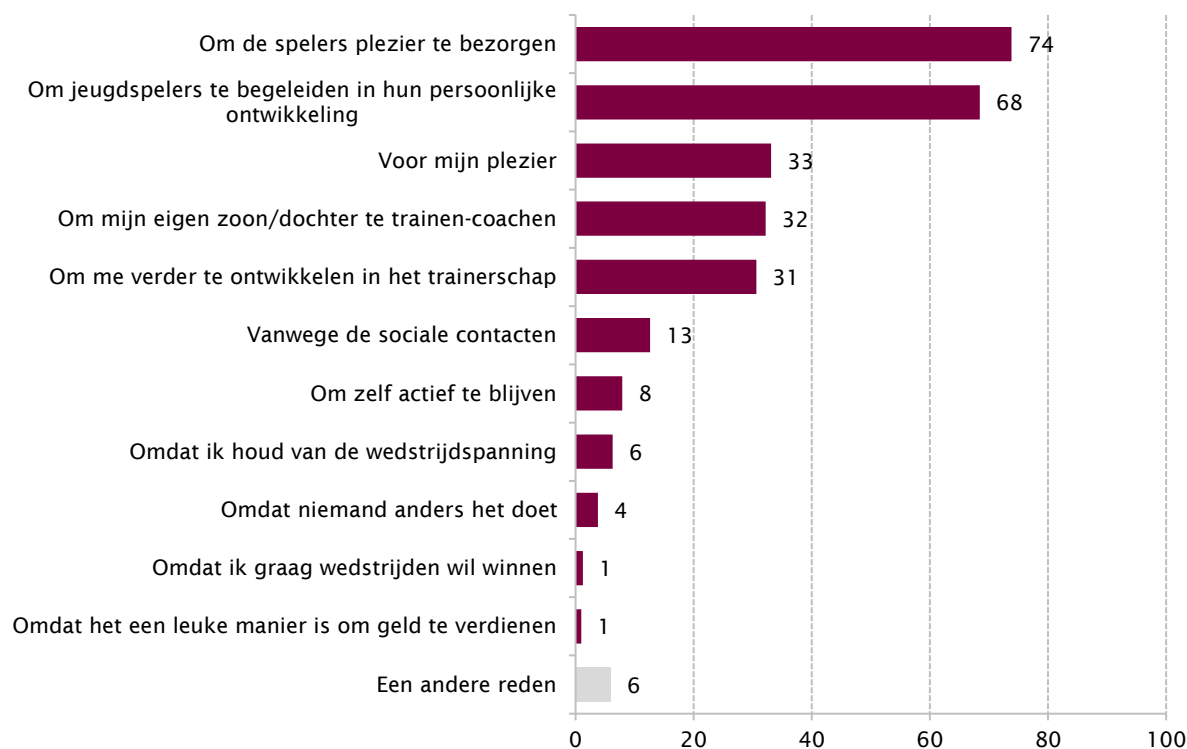
Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Ruim 60 procent van de responderende trainer-coaches had al vijf seizoenen of meer ervaring als trainer-coach (niet in figuur). 7 procent had minder dan één seizoen ervaring. Er hebben dus overwegend (zeer) ervaren trainer-coaches deelgenomen aan het onderzoek. Trainers die een trainersopleiding hebben gedaan trainen vaker een meer op prestatie gericht team (36%) dan trainers die geen trainersopleiding hebben gedaan (21%). Trainers met meer ervaring trainen daarnaast vaker een meer op prestatie gericht team (35%) dan trainers met weinig ervaring (5%).

Motieven om training te geven/te coachen

Jeugdsporters plezier bezorgen (74%) en begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling (68%) zijn de belangrijkste redenen voor de trainer-coaches om training te geven (figuur 3.2). Andere redenen die trainer-coaches geven zijn voor hun eigen plezier (33%), om hun eigen zoon of dochter te trainen (32%) of om zich verder te ontwikkelen in het trainerschap (31%).

Figuur 3.2 Belangrijkste redenen* voor voetbal trainer-coaches om training te geven/te coachen (in procenten, n=317)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Respondenten konden minimaal één en maximaal drie opties kiezen.

3.2 Ouders

Het team van het kind

Van meer dan de helft van de ouders sport het kind in een jongensteam (66%). Van een kleiner deel voetbalt het kind in een gemengd team (21%) of in een meisjesteam (13%).

Motieven om te voetballen

Vrijwel alle ouders onderschrijven dat hun kind op voetbal zit voor zijn of haar plezier (95%; figuur 3.3). Andere veelgenoemde redenen zijn voor zijn of haar gezondheid (32%), omdat hun kind graag zo ver mogelijk wil komen in het voetbal (29%) of omdat vriendjes of vriendinnetjes ook op voetbal zitten (26%). Bij 'een andere reden' geven meerdere ouders aan dat zichzelf of hun kind het belangrijk vinden om te voetballen omdat het een teamsport is. Om zich verder te ontwikkelen in het voetbal was een andere veelgenoemde reden.

Figuur 3.3 Motieven van kinderen om op voetbal te zitten, volgens ouders (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=748)

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Betrokkenheid van ouders

Het grootste deel van de ouders geeft aan taken uit te voeren bij de sportvereniging van hun kind. Daarbij gaat het veelal om het ondersteunen van het team door bijvoorbeeld te rijden naar wedstrijden, kleding te wassen of wedstrijden te fluiten (66%; figuur 3.4). Andere veelgenoemde taken zijn het trainen of coachen van het team van hun eigen kind (34%), actief zijn in een commissie, een werkgroep of het bestuur van de vereniging (29%) of andere vrijwillige taken zoals bardienst of schoonmaak (19%). Slechts 8 procent van de responderende ouders had helemaal geen taken bij de vereniging. Bijna drie kwart van de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld heeft een voetbalachtergrond (71%), met name op regionaal niveau (niet in figuur).

Figuur 3.4 Taken die ouders doen voor de sportvereniging van hun kind (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=748)

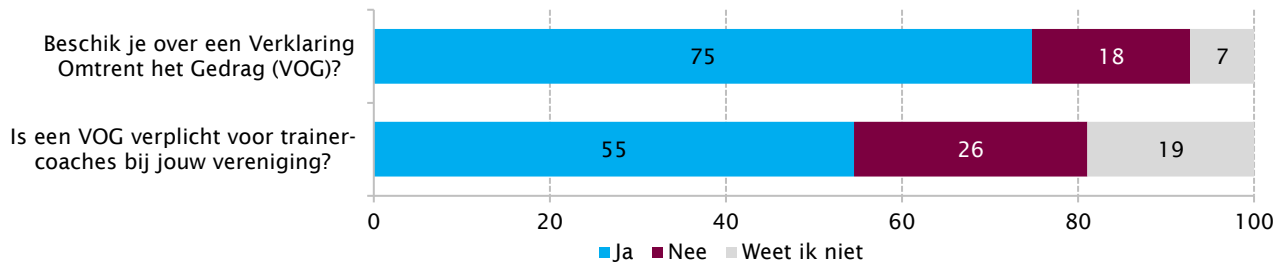
Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

4. Beleid en sportklimaat op de vereniging

4.1 Beleid vereniging

Drie kwart van de bevroegde trainer-coaches geeft aan te beschikken over een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG, figuur 4.1). Ruim de helft van de trainers geeft aan dat volgens hen een VOG verplicht is bij de vereniging waar ze actief zijn en een kwart geeft aan dat deze niet verplicht is. Een substantieel deel van de trainers geeft aan niet te weten of een VOG verplicht is bij hun vereniging (19%).

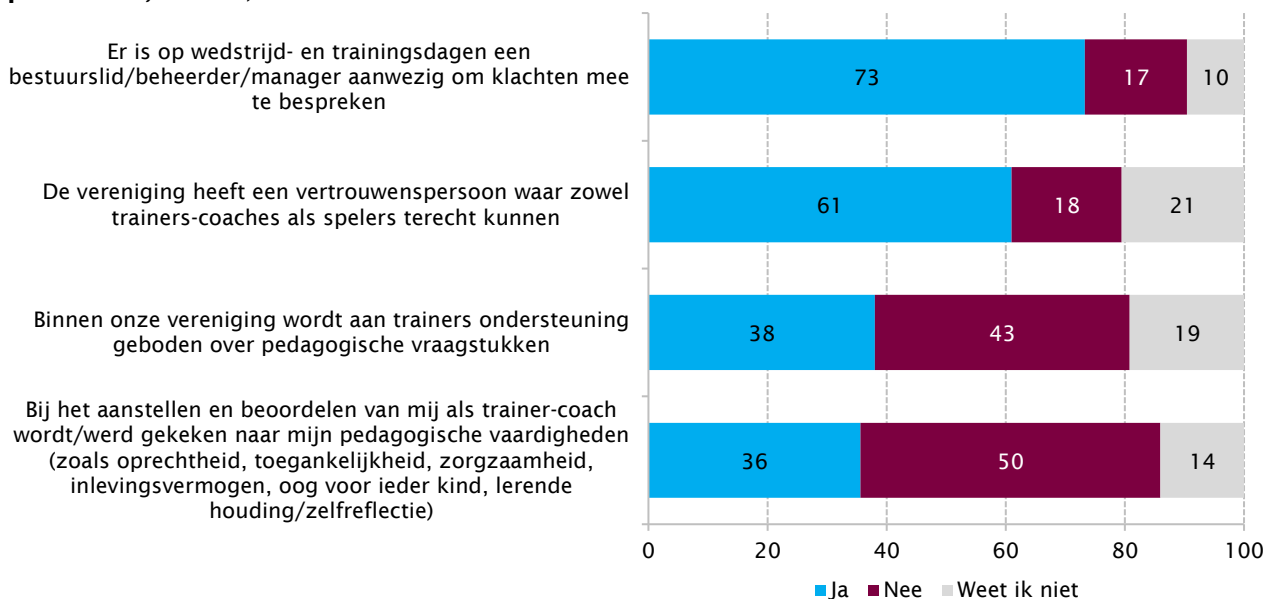
Figuur 4.1 Beschikking over VOG en verplichting van VOG bij de vereniging, volgens voetbal trainer-coaches (in procenten, n=317)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Figuur 4.2 maakt inzichtelijk welke vormen van beleid op het gebied van een pedagogisch klimaat aanwezig zijn op de vereniging volgens de trainer-coaches. Drie kwart van de trainers geeft aan dat op wedstrijd- en trainingsdagen een bestuurslid, beheerder of manager aanwezig is op hun vereniging om klachten mee te bespreken en zes op de tien trainers geven aan dat de vereniging een vertrouwenspersoon heeft. Specifiek beleid voor pedagogische vraagstukken is wisselender aanwezig bij de clubs van de bevroegde trainers. Iets meer dan een op de drie trainers benoemt dat hun vereniging (ook) ondersteuning biedt bij pedagogische vraagstukken (38%) en/of bij het aanstellen en beoordelen van de trainer-coach kijkt naar pedagogische vaardigheden (36%).

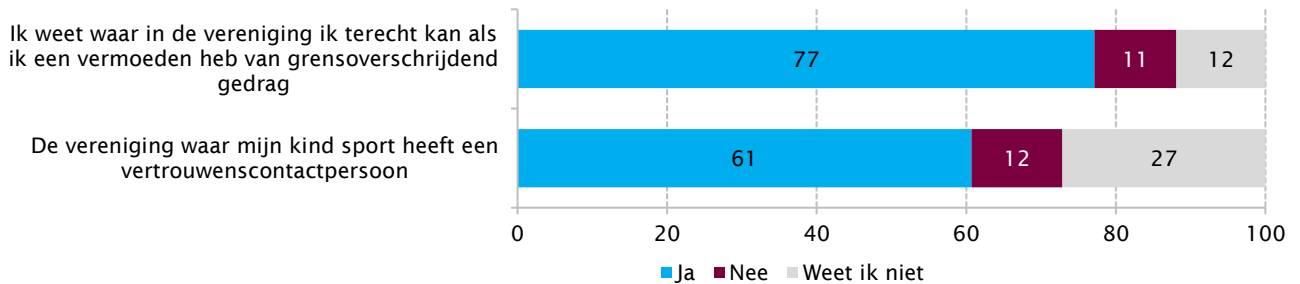
Figuur 4.2 Mate waarin verschillende aspecten van beleid op het gebied van pedagogisch sportklimaat van toepassing zijn bij de vereniging, volgens voetbal trainer-coaches (in procenten, n=317)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Net als de trainers geven zes op de tien responderende ouders aan dat de vereniging waar hun kind sport een vertrouwenscontactpersoon heeft (figuur 4.3). De meeste ouders weten waar zij in de vereniging terecht kunnen wanneer ze een vermoeden hebben van grensoverschrijdend gedrag.

Figuur 4.3 Mate waarin stellingen waar zijn voor de vereniging waar hun kind sport, volgens ouders (in procenten, n=748)

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

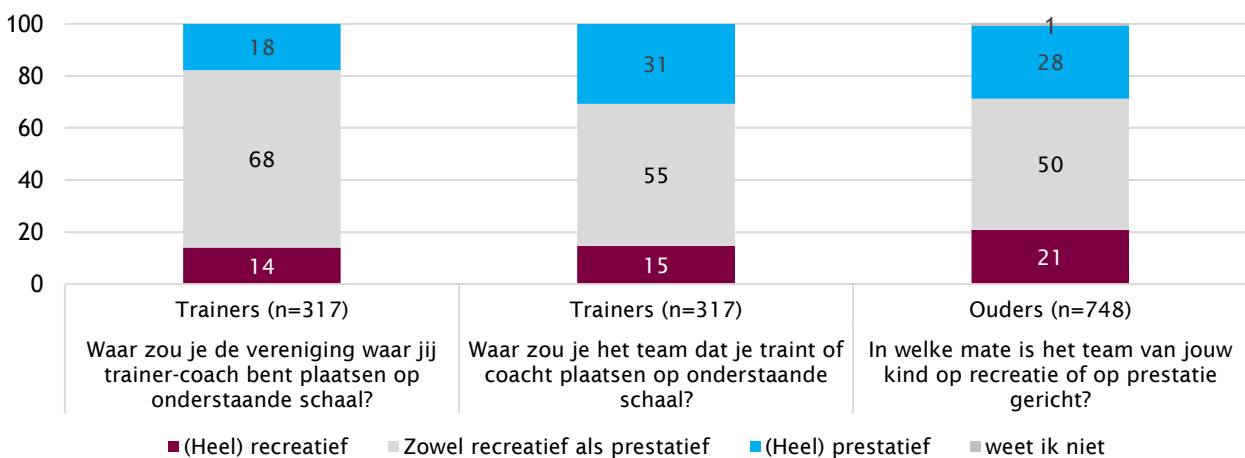
Een deel van de ouders weet niet of de club een vertrouwenscontactpersoon heeft of waar ze terecht kunnen. Ze lichten toe dat ze het niet weten omdat het bijvoorbeeld nog niet nodig is geweest om een vertrouwenscontactpersoon te benaderen, maar ook dat ze terecht kunnen bij de trainer, het hoofd jeugdopleiding of het bestuur van de vereniging. Sommige ouders geven aan dat er meerdere personen zijn binnen de vereniging waar zij terecht kunnen.

4.2 Sportklimaat op de vereniging

Recreatief en prestatief gericht

Trainer-coaches typeren hun vereniging veelal als zowel recreatief als prestatief (68%, figuur 4.4). Het team waaraan ze training geven typeert een derde van de trainer-coaches als prestatief of heel prestatief (31%) en ruim de helft van de trainer-coaches (55%) geeft aan dat hun team zowel recreatief als prestatief gericht is. Dit komt overeen met hoe de responderende ouders het team van hun kind typeren. De helft van de ouders geeft aan dat het team van hun kind zowel prestatief als recreatief gericht is.

Figuur 4.4 Mate waarin de voetbalvereniging en het team als recreatief of prestatief worden beschouwd door trainer-coaches en ouders (in procenten)

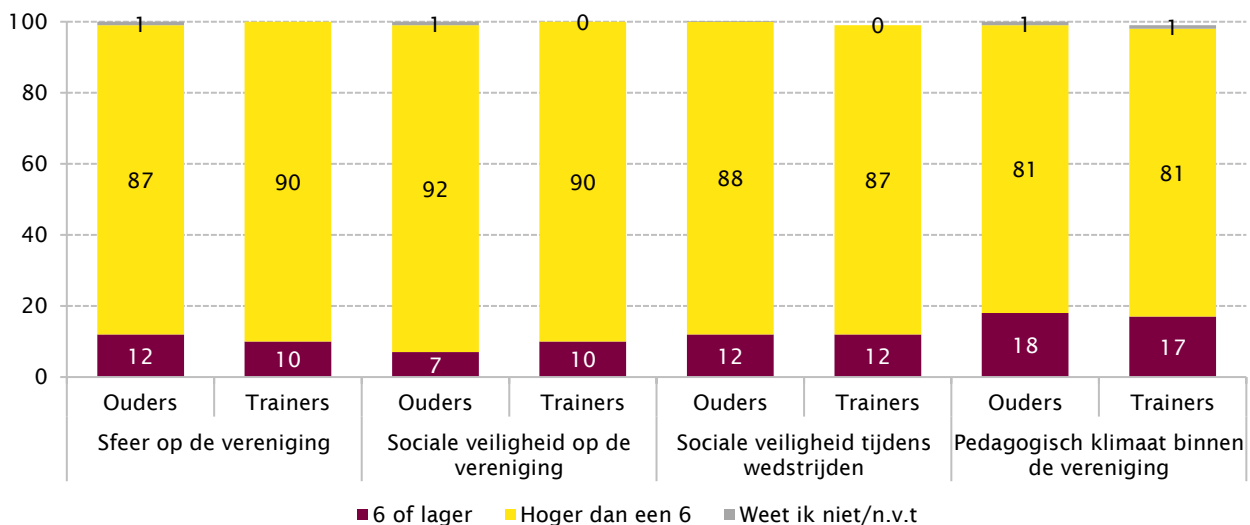
Bron: vragenlijst ouders voetbal en vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020 Mulier Instituut.

Rapportcijfers voor het sportklimaat

De sfeer en sociale veiligheid op de vereniging worden zowel door ouders als trainers met een kleine 8 beoordeeld (zie ook tabel B4.1 in bijlage 4). Ongeveer 10 procent van de ouders en trainers geeft een 6 of lager voor de sfeer en de sociale veiligheid op de vereniging (zie figuur 4.5). De sociale veiligheid tijdens wedstrijden wordt door zowel trainer-coaches als ouders beoordeeld met een 7,6; 12 procent van de ouders en trainers geeft hiervoor een 6 of lager. Het pedagogisch klimaat op de club beoordelen zowel trainer-coaches als ouders gemiddeld iets lager, maar nog steeds ruim voldoende, met een 7,4. Vergeleken met de overige cijfers scoort het pedagogisch klimaat vaker een onvoldoende. Bijna een vijfde (18%) van zowel de ouders als trainers geeft hiervoor een 6 of lager.

Voor de sociale veiligheid tijdens wedstrijden worden relatief weinig onvoldoendes (6 of lager) gegeven door ouders van kinderen tot en met 8 jaar oud (4%) vergeleken met ouders van oudere kinderen (15%, zie ook tabel B4.2 in bijlage 4). Onder trainers is dit juist andersom. Die geven voor de sociale veiligheid tijdens wedstrijden vaker onvoldoendes bij jongere groepen (17%) dan bij oudere leeftijdsgroepen (5%). Trainers van meer prestatiegerichte teams geven relatief vaker een onvoldoende voor het pedagogisch sportklimaat op de vereniging (30%) dan trainers van meer recreatieve teams (15%). Mogelijk hangt dit (deels) samen met het niveau van de trainersopleiding en de ervaring van de trainers van prestatieve teams zelf, die over het algemeen hoger zijn dan bij trainers van recreatieve teams. Wellicht zijn zij daardoor kritischer over het pedagogisch klimaat op de eigen vereniging.

Figuur 4.5 Rapportcijfers hoger dan een 6 of 6 of lager zijn op verschillende onderdelen van het sportklimaat, door ouders (n=748) en trainers (n=293*) (in procenten)

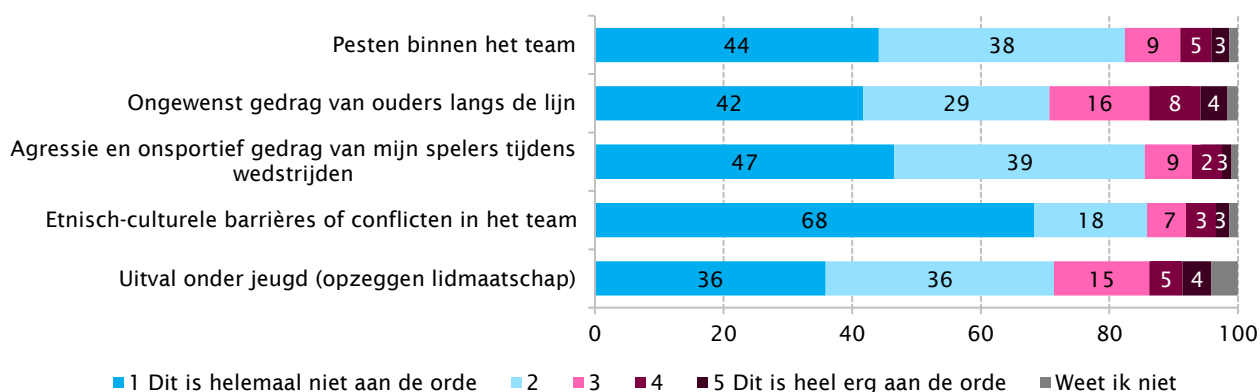
Bron: vragenlijst ouders voetbal en vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020 Mulier Instituut.

* 24 trainers hebben deze vraag niet ingevuld.

Sportklimaat volgens trainers

De meerderheid van de trainer-coaches ziet verschillende vormen van ongewenst gedrag niet of nauwelijks voorkomen binnen het team dat zij training geven (figuur 4.6), maar een deel van de trainers heeft hier wel mee te maken. Ruim een kwart van de trainers (28%) heeft wel eens te maken met ongewenst gedrag van ouders langs de lijn (score 3, 4 of 5 op een vijfpuntsschaal). Een kleiner deel heeft (ook) te maken met pesten binnen het team (17%), agressie/onsportief gedrag van spelers tijdens wedstrijden (14%) en/of etnisch-culturele barrières of conflicten (13%). Daarnaast geeft een kwart van de trainers aan dat uitval onder de jeugd aan de orde is binnen het team (24%). Er zijn geen opvallende verschillen te zien tussen soorten teams waarover trainers antwoorden.

Figuur 4.6 Mate waarin zaken binnen het team aan de orde zijn, volgens trainer-coaches (in procenten, n=317)

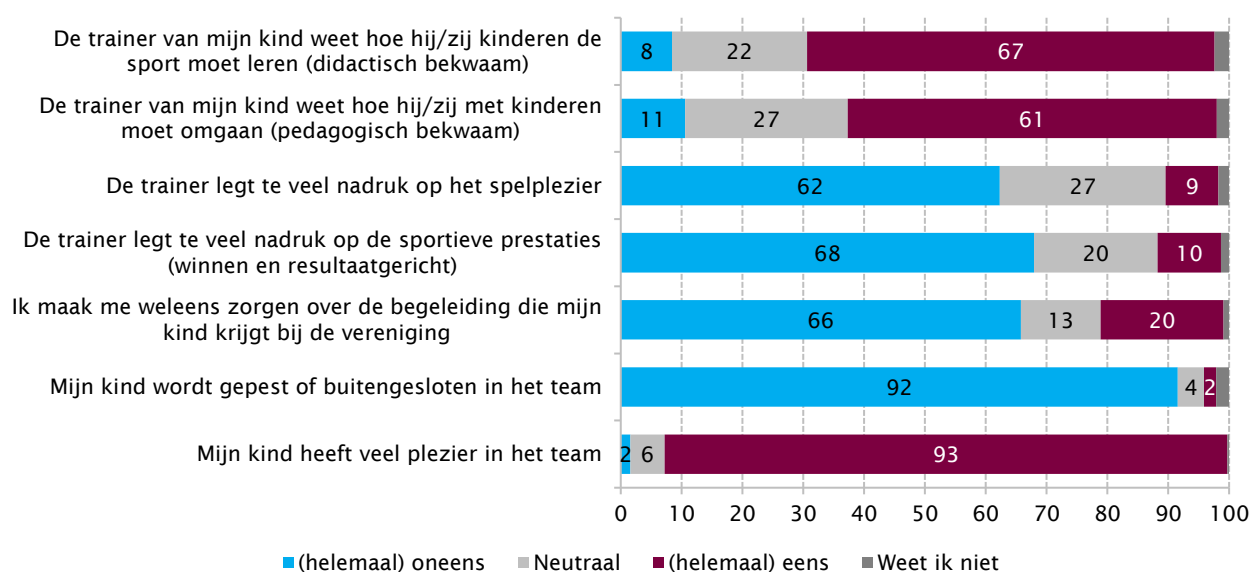
Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020 Mulier Instituut.

Sportklimaat volgens ouders

In figuur 4.7 is te zien dat het grootste deel van de ouders aangeeft dat het kind plezier heeft in het team (91%) en niet wordt gepest of buitengesloten (89%). Toch maakt 22 procent van de ouders zich wel eens zorgen over de begeleiding die hun kind krijgt bij de vereniging. Ruim twee derde van de ouders vindt de trainer van hun kind didactisch bekwaam (65%) en zes op de tien ouders vinden de trainer pedagogisch bekwaam (58%). Circa een kwart van de ouders is hierover neutraal: zij zijn niet uitgesproken negatief over de trainer, maar ook niet positief. Ruim 10 procent is uitgesproken ontevreden.

Er is een aantal verschillen tussen groepen te zien. De didactische bekwaamheid van trainers wordt vaker goed beoordeeld door ouders van kinderen in een prestatief gerichte groep (71%) dan door ouders van kinderen in een recreatief gerichte groep (50%). Dit zou ermee te maken kunnen hebben dat trainer-coaches met een trainersopleiding of scholing en meer jaren trainerservaring, en daardoor betere didactische vaardigheden, vaker voor de teams van hoger niveau staan.

Figuur 4.7 Mate waarin ouders het eens zijn met uitspraken over het team en de trainer van hun kind (in procenten, n=492*)

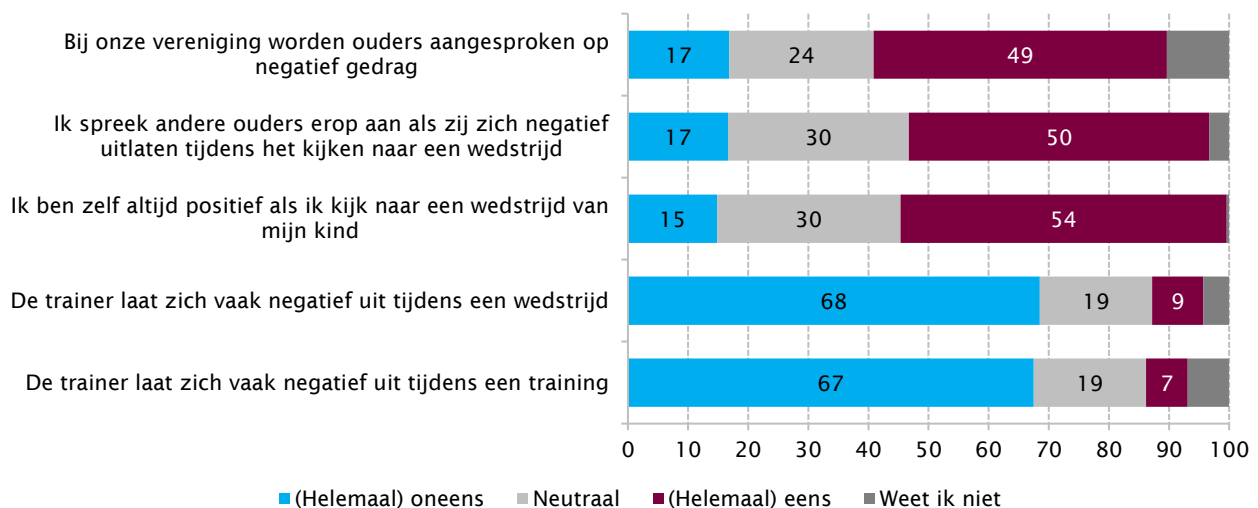
Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Ouders die ook trainer zijn van hun eigen kind zijn niet meegenomen in deze figuur.

Bij toelichting op deze vraag geven verschillende ouders aan dat de pedagogische en didactische bekwaamheid sterk tussen trainers verschilt. Ouders zien ook verschillen tussen clubs en tussen niveaus binnen de club, waarbij de teams die op hoger niveau spelen betere begeleiding krijgen. Verschillende ouders geven aan dat er te weinig begeleiding is voor trainers. Dat is vooral een probleem wanneer de trainer een vrijwilliger is die zelf geen trainersachtergrond heeft.

In figuur 4.8 staan de antwoorden van ouders over het gedrag van trainer-coaches en ouders op de vereniging van hun kind. Ruim de helft van de ouders geeft aan zelf altijd positief te zijn als zij naar een wedstrijd van hun kind kijken (54%); ongeveer 15 procent zegt zelf niet altijd positief te zijn. Op de helft van de verenigingen spreken mensen elkaar onderling aan op negatief gedrag (49%) of spreken de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld zelf andere ouders hierop aan (50%). Negatieve uitlatingen van trainers tijdens wedstrijden en trainingen komen volgens de meeste ouders niet voor, maar ruim een kwart ziet deze wel voorkomen of is neutraal. Ouders van kinderen in meer recreatief gerichte teams zien vaker geen negatieve uitlatingen tijdens wedstrijden (81%) dan ouders van kinderen in meer prestatief gerichte teams (66%).

Figuur 4.8 Mate waarin ouders het eens zijn met uitspraken over gedrag op de vereniging van hun kind (in procenten, n=492*)

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Ouders die ook trainer zijn van hun eigen kind zijn niet meegenomen in deze figuur.

Voetbalsport volgens ouders

Aan de ouders in het onderzoek is een open vraag gesteld over wat ze positief vinden aan de voetbalsport en wat ze voor verbetering vatbaar vinden. De antwoorden laten zien dat vrijwel alle deelnemende ouders het element van ‘samen spelen’ en het feit dat voetbal een teamsport is, positief vinden aan de voetbalsport. Een ouder beschrijft: *‘Het is een enorm leuk spelletje, samen leren werken, binnen een teamsport leer je sociale vaardigheden, leren omgaan met teleurstellingen, vrienden maken, gezond om te sporten.’*

De antwoorden over wat voor verbetering vatbaar is lopen meer uiteen. Het vaakst genoemde punt gaat over onsportiviteit en negatief gedrag dat in het algemeen voorkomt binnen het team en de club. Opvallend is dat vaak wordt verwezen naar de verkeerde voorbeeldfunctie van het professionele voetbal. Andere punten die vaak worden genoemd, zijn het gedrag van ouders langs de zijlijn, onsportief gedrag tegenover arbitrage, onbekwaamheid van trainers of begeleiders en de omgang met selectieteams en

teamindelingen. Iets minder vaak worden opmerkingen gemaakt over de spelregels of spelvormen, het niet bijhouden van de uitslagen en onbekwaamheid of partijdigheid van de arbitrage. In het kader hieronder staat een selectie van toelichtingen van ouders over de genoemde verbeterpunten:

'Gedrag van ouders langs de lijn is nog te vaak negatief: het gaat om de kinderen maar vaak lijkt het alsof het een uitlaatklep is voor de (frustratie van) de ouders zelf.'

'Gedrag van spelers in voetbal (op alle niveaus): vaak commentaar op de leiding, weten het beter maar fluiten zelf geen wedstrijden. Ook de profspelers geven hierin slecht voorbeeld. Strenger straffen invoeren, bijv. door tijdsstraf tijdens wedstrijd. Neem een voorbeeld aan rugby en hockey.'

'Het schreeuwen van ouders langs de lijn stoort me enorm en er zijn teveel ouders die alleen maar naar hun eigen kind kijken.'

'Voetbal mag competitief zijn op het veld! Natuurlijk mag je voor je club zijn. Wat ik anders zou willen zien is dat je na het laatste fluitsignaal, zoals bij andere sporten, samen wat zou moeten kunnen gaan drinken. Gewoon op sportiviteit even samen. Je hoeft geen vrienden te worden maar uit respect voor elkaar even een momentje contact.'

'De agressie! Nog steeds vreselijk wat ouders langs de lijn uitkramen - elke week weer. En de trainers die het zelf uitlokken door ook op de scheids te foeteren. Kinderen die dat gedrag overnemen. Het negatief coachen in het veld, zelfs die kinderen al naar elkaar. Vreselijk! Ik ga niet eens altijd meer kijken, alleen omdat ik het niet kan aanzien. Soms loopt het ook uit de hand.'

'Veel meer respect tonen jegens scheidsrechters/grensrechters/vrijwilligers. (Zoals bij rugby wél het geval is) Maar ook spelers onderling! Niet zoveel (na)druk leggen op selectieteams, scouting etc. Door met minder druk en meer plezier te voetballen gaat iedereen beter voetballen...'

'Gedrag van profs is voorbeeld voor jeugd maar wordt niet aangepakt of bestraft. Commentaar op leiding moet altijd geel zijn.'

4.3 Samenvatting

Gemiddeld zijn de rapportcijfers die ouders en trainers geven voor de sfeer op de vereniging, de sociale veiligheid en het pedagogisch klimaat ruim voldoende. Ongeveer een op de tien ouders (vooral van kinderen vanaf 8 jaar) en trainers geeft een 6 of lager voor de sociale veiligheid en de sfeer. Het pedagogisch sportklimaat wordt minder goed beoordeeld: bijna een op de vijf ouders en trainers geeft een 6 of lager voor het pedagogisch klimaat. Uit de resultaten blijkt een aantal aandachtspunten met betrekking tot het sportklimaat.

Een kwart van de trainer-coaches heeft (nog) geen VOG. Bij minder dan de helft van de verenigingen wordt ondersteuning geboden bij pedagogische vraagstukken en/of is er aandacht voor pedagogische kwaliteiten bij het aanstellen en beoordelen van de trainer-coaches. Wel is op wedstrijd- en trainingsdagen vaak iemand aanwezig om klachten mee te bespreken. Zes op de tien verenigingen hebben volgens de bevroegde trainer-coaches en ouders een vertrouwenscontactpersoon. Als die er niet is, weten ouders vaak wel waar ze terecht kunnen bij een vermoeden van grensoverschrijdend gedrag. Ruim 10 procent van de ouders geeft aan dat ze niet weten waar ze terecht zouden kunnen.

Volgens een kwart van de trainer-coaches is ongewenst gedrag van ouders langs de lijn en uitval onder jeugdleden aan de orde. De helft van de ouders ziet dat andere ouders worden aangesproken op negatief gedrag of doen dat zelf. Negatieve uitlatingen van trainers tijdens wedstrijden of trainingen zien ouders zelden, maar wel iets vaker bij oudere jeugdteams en bij meer prestatief gerichte teams. Verder signaleert ruim 10 procent van de trainers wel eens pesten binnen hun team, etnisch-culturele barrières of conflicten en/of onsportief gedrag van spelers zelf. Veel ouders lichten toe dat ze ongewenst gedrag van ouders herkennen en welke invloed dit heeft op de jeugdspelers en hun gedrag (bijvoorbeeld op de arbitrage). Ze benoemen daarbij de houding van de trainer-coach en de voorbeeldfunctie van de professionele sport.

Het grootste deel van de ouders ziet dat hun kind plezier heeft binnen het voetbalteam. Wel maakt een vijfde van de ouders zich wel eens zorgen over de begeleiding die hun kind krijgt. Een deel van de ouders geeft aan dat ze de trainer van hun kind niet didactisch (11%) of pedagogisch bekwaam (13%) vinden. Daarbij is ongeveer een kwart van de ouders niet uitgesproken negatief over deze zaken, maar ook niet positief.

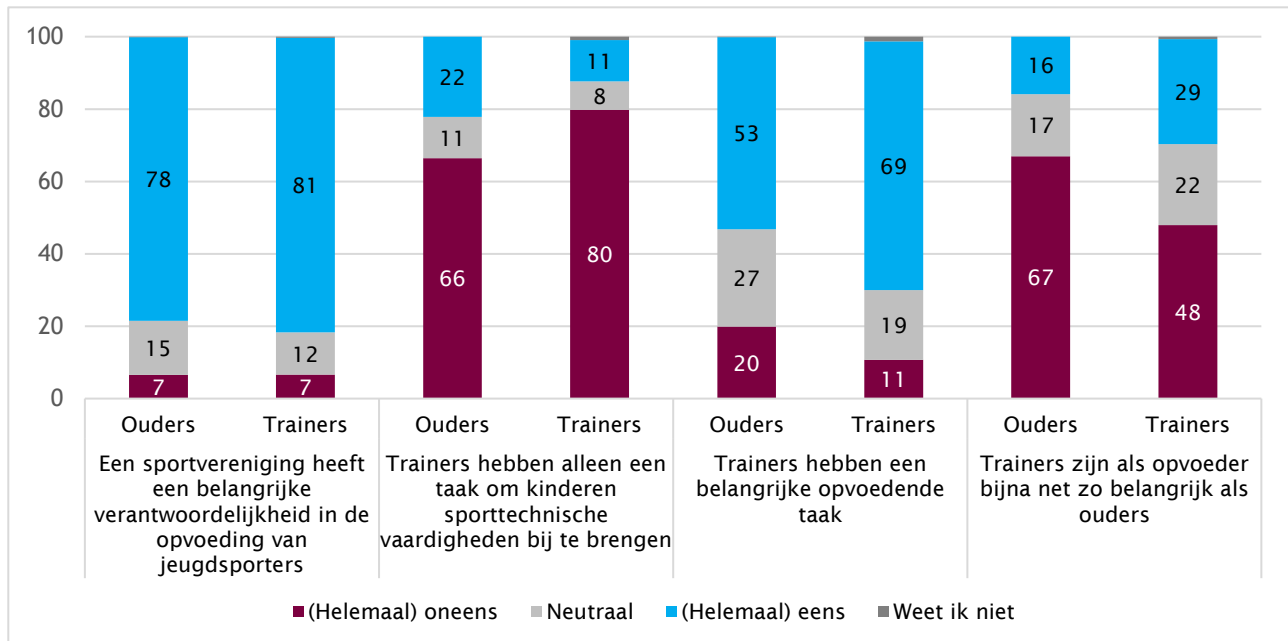
5. Perspectief op pedagogisch handelen

5.1 Opvoedende taak

De meerderheid van zowel de trainers (81%) als de ouders (78%) geeft aan dat een sportvereniging een belangrijke verantwoordelijkheid heeft in de opvoeding van jeugdsporters. In figuur 5.1 is te zien dat trainers de opvoedende taak van trainer-coaches anders zien dan ouders. Trainers zijn het vaker eens met de stelling dat zij als trainers een belangrijke opvoedende taak hebben (69%) dan ouders (53%). Over het algemeen zien trainers een grotere opvoedende taak en verantwoordelijkheid voor de vereniging en de trainer dan ouders. Zij vinden bijvoorbeeld dat de voetbalsport iets kan bieden in de opvoeding wat ouders niet kunnen:

‘Niet zozeer de trainer is belangrijk maar ik vind het van groot belang dat kinderen leren wat een team betekent en dat je samen sterker bent dan de som van de delen. Dit kunnen ouders niet leren en is een taak die teamsporten kinderen kan bijbrengen.’

Figuur 5.1 Stellingen over de opvoedende taak van trainers, volgens ouders (n=748) en trainers (n=317; in procenten)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

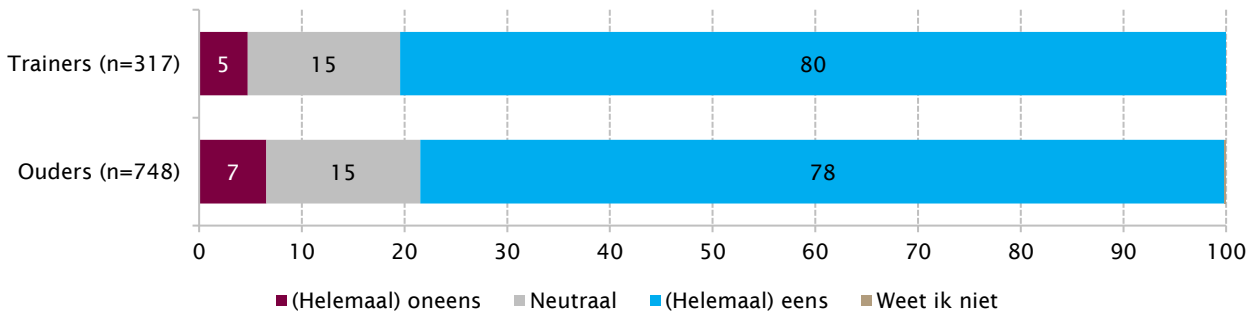
Waar sommige ouders aangeven dat ze de trainer-coach als belangrijke opvoeder en rolmodel voor hun kind zien, vinden anderen dat de trainer-coach er alleen is om sporttechnische aspecten aan te leren (22%). Een grote meerderheid van de ouders vindt dat de primaire opvoedtaken bij de ouders liggen. Volgens twee derde van de ouders (67%) en de helft van de trainers (48%) zijn trainers minder belangrijke opvoeders dan ouders.

Trainers die een trainersopleiding hebben gevolgd vinden vaker dat de sportvereniging een belangrijke verantwoordelijkheid heeft in de opvoeding van de jeugd (86%) en dichtten trainers een belangrijker opvoedende taak toe (75%) dan trainers zonder trainersopleiding (resp. 74% en 57%). Vergelijkbare verschillen zien we tussen trainers die meer dan vijf seizoenen ervaring hebben en trainers die minder ervaring hebben. Nagenoeg alle trainers (98%) onderschrijven dat het (heel) belangrijk is dat ze kinderen sportief gedrag bijbrengen.

5.2 Plezier en prestatie

Het merendeel van zowel de trainers (80%) als de ouders (78%) vindt spelplezier voor kinderen belangrijker dan sportieve prestaties. Ouders en trainers van kinderen in een meer prestatief gericht team zijn het hier minder vaak mee eens (68% en 80%) dan ouders en trainers van kinderen in een meer recreatief gericht team (88% en 93%).

Figuur 5.2 Mate waarin trainers en ouders het eens zijn met de stelling: 'Spelplezier voor kinderen is belangrijker dan zijn/haar sportieve prestaties' (in procenten)

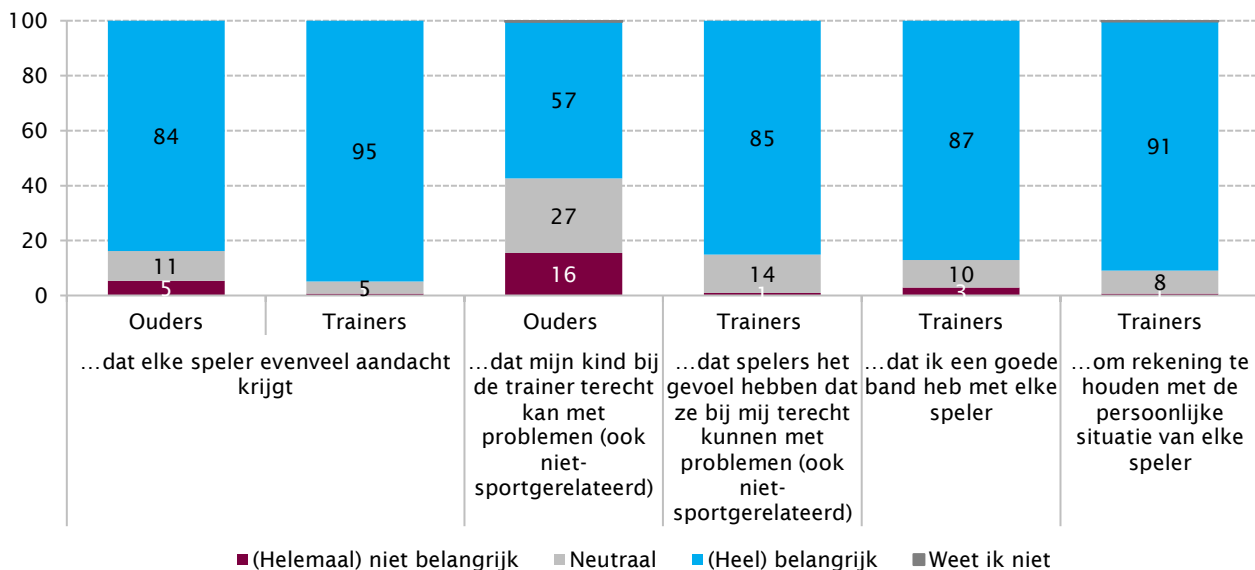

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

5.3 Relatie

In figuur 5.3 is te zien dat het grootste deel van de ouders (84%) en trainer-coaches (95%) het (heel) belangrijk vindt dat elk kind evenveel aandacht krijgt. Een groot deel van de trainers vindt het belangrijk een goede band te hebben met elke speler (87%) en rekening te houden met de persoonlijke situatie van elke speler (91%). Trainers vinden het belangrijk (85%) dat kinderen het gevoel hebben dat zij met problemen (ook niet-sportgerelateerd) bij hen terecht kunnen. Van de ouders vindt 57 procent dit belangrijk. Wanneer trainers een goede band hebben met het kind en weten wat er speelt, kunnen ze beter rekening houden met het kind en de persoonlijke situatie: 'Als je weet wat er bij een speler speelt kan je adequater inspelen op situaties en ben je beter in staat de speler te kunnen begeleiden.'

Figuur 5.3 Mate waarin ouders (n=748) en trainers (n=317) verschillende aspecten van relatie belangrijk vinden: 'Hoe belangrijk vind jij het als ouder/trainer...?' (in procenten)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

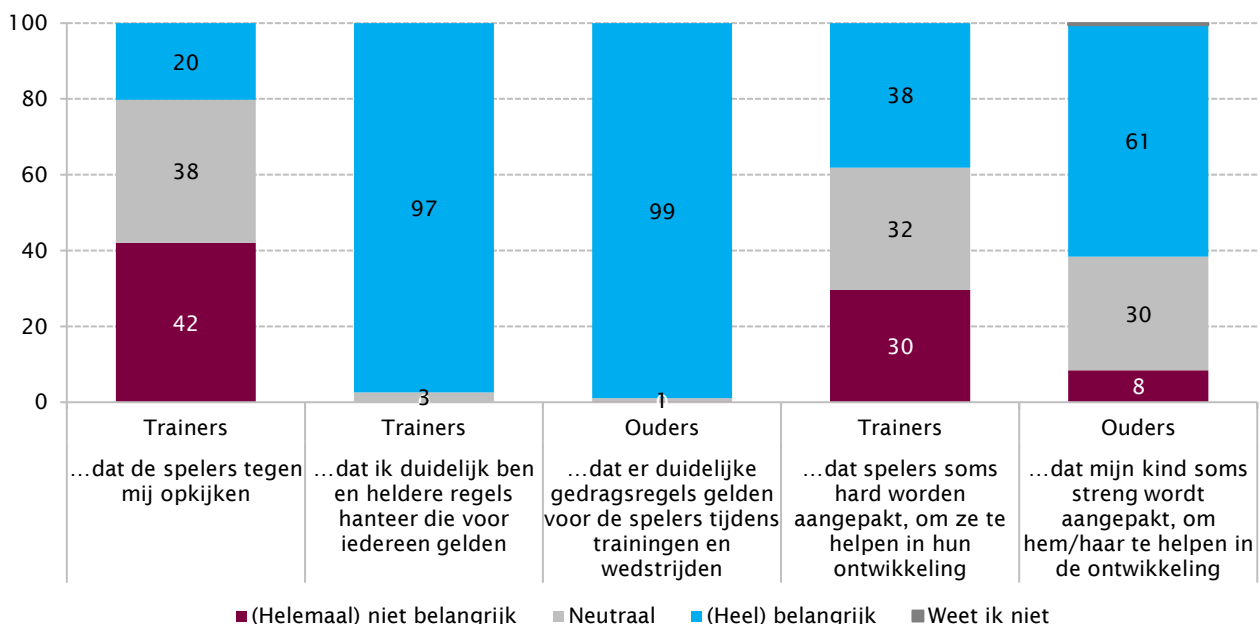
Door een goede band met het team is het makkelijker om orde te houden: *‘Wanneer je een goede band hebt met de kinderen zullen ze eerder naar je luisteren en is de sfeer in het team relaxter. En zullen ze eerder luisteren naar je advies.’*

Trainers van prestatieve groepen geven vaker aan het (heel) belangrijk te vinden dat spelers het gevoel hebben dat ze bij hen terecht kunnen bij problemen (92%) dan trainers van recreatieve groepen (74%). Trainers met een trainersopleiding vinden dit ook vaker belangrijk (89%) dan trainers zonder trainersopleiding (78%). Omdat trainers met een trainersopleiding vaker meer prestatiegerichte groepen trainen, hangt dit mogelijk samen. Trainers met een trainersopleiding geven daarnaast vaker aan het (heel) belangrijk te vinden om rekening te houden met de persoonlijke situatie van elk kind (93%) dan trainers zonder trainersopleiding (86%).

5.4 Structuur

Vrijwel alle ouders (99%) en trainers (97%) zijn het erover eens dat het belangrijk is dat er duidelijke regels worden gehanteerd die voor iedereen gelden. Aan trainers is gevraagd hoe belangrijk zij het vinden dat spelers tegen hen opkijken en dat spelers soms hard worden aangepakt om hen te helpen in hun ontwikkeling (figuur 5.4). Twee op de tien trainers vinden het (heel) belangrijk dat spelers tegen hen opkijken en vier op de tien trainers vinden het belangrijk dat spelers soms hard worden aangepakt om hen te helpen in hun ontwikkeling. Onder ouders vindt 61 procent het (heel) belangrijk dat hun kind soms streng wordt aangepakt. Zowel ouders (68%) als trainers (48%) van prestatief gerichte groepen vinden het vaker (heel) belangrijk dat kinderen soms streng respectievelijk hard worden aanpakt dan ouders (57%) en trainers (26%) van recreatief gerichte groepen.

Figuur 5.4 Mate waarin ouders (n=748) en trainers (n=317) verschillende aspecten van structuur belangrijk vinden: ‘Hoe belangrijk vind je het...?’ (in procenten)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Verschillende trainers geven wel aan dat hard aanpakken en tegen iemand opkijken niet helemaal de juiste bewoordingen zijn:

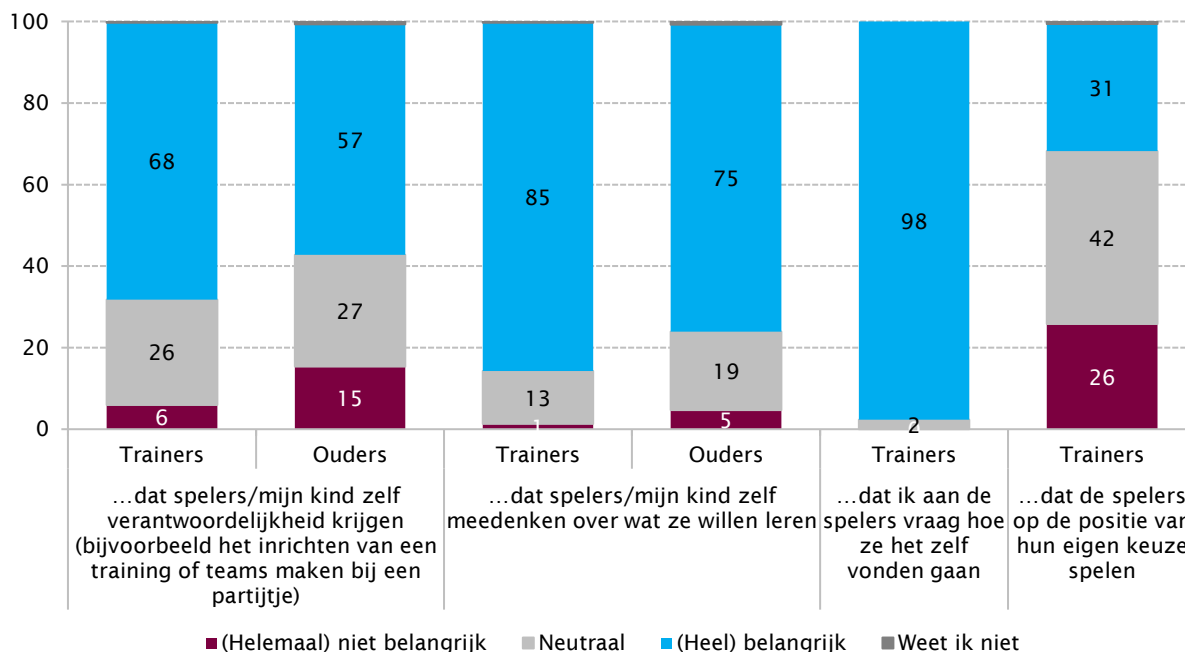
‘Het is de kunst om de groepsnorm te bewaken, zodat iedereen zich prettig voelt. Ik geloof in duidelijkheid en regels naleven, niet in keihard optreden of zorgen dat spelers tegen je opkijken. Respect dwing je af door jezelf te zijn, duidelijk te zijn en het leerklimaat te bewaken. Dan kom je samen verder.’

5.5 Autonomie

Over het algemeen geven trainers wat vaker dan ouders aan dat ze het stimuleren van aspecten van autonomie bij kinderen belangrijk vinden (figuur 5.5). 68 procent van de trainers vindt het (heel) belangrijk dat kinderen zelf verantwoordelijkheid krijgen, tegenover 57 procent van de ouders. 85 procent van de trainers geeft aan het (heel) belangrijk te vinden dat spelers zelf meedenken over wat ze willen leren; 75 procent van de ouders vindt dit belangrijk. Naarmate kinderen ouder worden vinden zowel trainers als ouders het belangrijker dat kinderen meedenken en verantwoordelijkheden krijgen.

Bijna alle trainers vinden het belangrijk om aan spelers zelf te vragen hoe ze het vonden gaan. Dat spelers op de positie van hun eigen keuze spelen vinden trainers minder vaak belangrijk (31%). Overigens plaatsen trainers daar de kanttekening bij dat het niet altijd lukt om iedereen op zijn favoriete positie neer te zetten, omdat ‘je dan geen opstelling meer kunt maken’. Trainers kunnen wel rekening houden met wat de kinderen zelf willen: *‘Ik ga met spelers altijd in gesprek over wat zij willen, maar ik probeer ook te kijken wat ik denk dat het beste voor hen is. Ik probeer dan samen tot een goede positie te komen.’*

Figuur 5.5 Mate waarin ouders (n=748) en trainers (n=317) aspecten van autonomie belangrijk vinden: ‘Hoe belangrijk vind je het...?’ (in procenten)

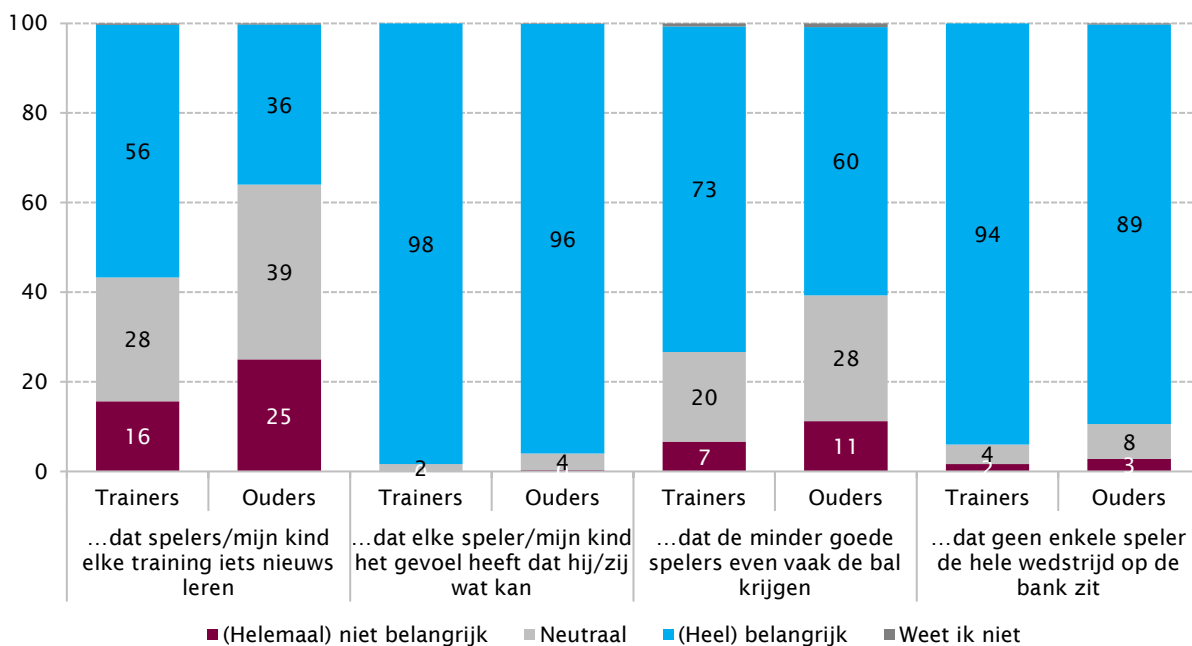
Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

5.6 Competentie

Ruim de helft van de trainers (56%) vindt het belangrijk dat spelers elke training iets nieuws leren; ouders vinden dit minder vaak belangrijk (36%). Zowel ouders als trainers vinden dit belangrijker in prestatieve groepen dan in recreatieve groepen. Bijna alle trainers (98%) en ouders (96%) vinden het (heel) belangrijk dat spelers het gevoel krijgen dat zij wat kunnen. Een deel van de trainers vindt dat nieuwe dingen leren helemaal niet altijd goed is: *'Zelfvertrouwen krijgen spelers door bestaande vaardigheden regelmatig te doen. nieuwe dingen leren moet niet ten koste gaan van zelfvertrouwen. Uitdagende oefeningen die ook haalbaar zijn.'*

In wedstrijden vinden trainers (73%) het wat vaker dan ouders (60%) belangrijk dat minder goede spelers even vaak de bal krijgen. Zowel vrijwel alle trainers (94%) als vrijwel alle ouders (89%) vinden het (heel) belangrijk dat geen enkele speler de hele wedstrijd op de bank zit. Zowel even vaak de bal krijgen als niet de hele wedstrijd op de bank zitten vinden ouders van kinderen in een recreatief gericht team belangrijker dan ouders van kinderen in een prestatief gericht team. Onder trainers zien we dit onderscheid niet. Wel vinden trainers met een trainersopleiding het wat minder belangrijk dat minder goede spelers even vaak de bal krijgen dan trainers zonder trainersopleiding (zie tabel B4.13 in bijlage 4). Mogelijk hangt dit samen met de bevinding dat de sportgroepen van trainers met een trainersopleiding vaker op prestatie gericht zijn dan sportgroepen van trainers zonder trainersopleiding. De respondentengroep van trainers is echter te klein om hier uitsluitsel over te geven.

Figuur 5.6 Mate waarin ouders (n=748) en trainers (n=317) aspecten van competentie belangrijk vinden: 'Hoe belangrijk vind je het...?' (in procenten)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

5.7 Samenvatting

Veel van de bevroegde ouders en trainers zien een belangrijke opvoedende taak voor de sportvereniging en de trainer. Slechts 20 procent van de ouders en 10 procent van de trainers vindt dat trainers alleen de taak hebben om kinderen sporttechnische vaardigheden bij te brengen. Trainers die een trainersopleiding hebben gevolgd en meer ervaren trainers zien die verantwoordelijkheid sterker dan minder ervaren trainers en trainers die geen trainersopleiding hebben gevolgd.

Over het algemeen zijn zowel ouders als trainers het erover eens dat spelplezier belangrijker is dan de sportieve prestaties. Dit geldt vooral bij recreatieve groepen. 80 tot 90 procent van de trainers en ouders vindt het belangrijk dat de trainer elk kind evenveel aandacht geeft, een goede band heeft met de spelers en rekening houdt met de persoonlijke situatie van elk kind. Trainers vinden het over het algemeen belangrijker dat kinderen bij hen terecht kunnen met niet-sportgerelateerde problemen dan ouders (85% tegenover 57%). Dit lijkt met name belangrijk te worden gevonden in prestatieve groepen. Trainers die een trainersopleiding hebben gevolgd vinden het over het algemeen belangrijker dat kinderen bij hen terecht kunnen en dat ze rekening houden met de persoonlijke situatie dan trainers die geen trainersopleiding hebben gevolgd. Omdat trainers met een trainersopleiding vaker meer op prestatiegerichte groepen trainen, hangt dit mogelijk samen.

Bijna alle ouders en trainers vinden het belangrijk dat er duidelijke gedragsregels worden gehanteerd die voor iedereen gelden. Een vijfde van de trainers vindt het belangrijk dat spelers tegen hen opkijken. Een aantal trainers benoemt dat het niet gaat om hard aanpakken en tegen iemand opkijken, maar om gedragsregels naleven en duidelijk zijn.

Over de mate waarin kinderen verantwoordelijkheden moeten krijgen zijn trainers verdeeld. De meeste trainers vinden het belangrijk dat kinderen meedenken over wat ze willen leren en dat zij worden gevraagd hoe ze het zelf vonden gaan. Twee derde vindt het belangrijk dat kinderen zelf meedenken en verantwoordelijkheden krijgen. Dat spelers op de positie van hun eigen keuze kunnen spelen vinden minder trainers belangrijk, omdat ze aangeven dat dit niet altijd haalbaar is. Over het algemeen vinden trainers sterker dan ouders dat kinderen een bepaalde mate van verantwoordelijkheid moeten krijgen voor de training.

De meeste ouders en trainers vinden het belangrijk dat kinderen het gevoel krijgen dat zij wat kunnen en nooit een hele wedstrijd op de bank zitten. Dat minder goede spelers even vaak de bal krijgen vinden trainers en ouders vooral in recreatieve groepen belangrijk. Opvallend genoeg vinden ouders dit minder belangrijk dan trainers.

6. Perspectief van de sporters

In dit hoofdstuk schetsen we wat voetbal voor kinderen leuk maakt. Hierbij maken we onderscheid naar de sfeer in de groep, het gedrag van de trainer en beter worden in de sport, aangezien naar voren komt dat deze drie aspecten voor de sporters nauw samenhangen met de beleving van plezier in de sport. Belangrijk om te benoemen is dat deze resultaten zijn gebaseerd op slechts drie focusgroepen (22 sporters). Meer uitleg over de focusgroepen staat in paragraaf 2.2.

6.1 Goede sfeer in het team

Een goede sfeer in het team is bepalend voor het plezier in de sport, ervaren de voetballers. Om het leuk te houden vinden ze dat de spelers aardig tegen elkaar moeten zijn. Een van de sporters geeft een voorbeeld:

‘Stel iemand maakt een fout, dat je dan niet zegt van: “Wat doe je?!”, maar gewoon omhoog helpen en zegt: “Maakt niet uit, kan gebeuren” en dan gewoon doorgaan.’

Hierbij geeft een aantal sporters aan dat het niet leuk is als er kinderen in het team boos op elkaar worden of als kinderen niet goed mee doen. Enkele sporters geven aan dat door het fanatisme van sommige spelers wel eens een meningsverschil ontstaat. Ze vertellen dat dat niet erg is, want het is vaak de dag erna weer goed. Wel kunnen de sporters het waarderen als teamgenoten fanatiek zijn, met name tijdens wedstrijden: *‘Fanatiek zijn hoort er wel bij, omdat je wilt winnen voor die punten.’* Maar tijdens de training en voor en na de wedstrijden er moet ook tijd zijn voor een lolletje tussendoor. Plezier hebben met medespelers wordt namelijk door meerdere kinderen benoemd als een belangrijk onderdeel van de sport. Hierbij vinden ze het leuk als er tussendoor grapjes worden gemaakt.

De trainer kan van invloed zijn op de sfeer in de groep, zeggen de kinderen. Volgens hen moet de trainer samenwerken stimuleren en regels stellen om te voorkomen dat kinderen worden gepest en dat de training chaotisch wordt. Sporters vinden niet alleen de trainer, maar ook zichzelf verantwoordelijk voor de sfeer binnen het team. Ze vinden het belangrijk om elkaars sterke en zwakke punten te kennen en om elkaar vervolgens te motiveren en te kunnen coachen, op een goede manier. Zo geeft een van de spelers aan:

‘Ik vind dat je het ook een beetje zelf moet doen, gewoon in gesprek gaan met een groepje zodat je ook elkaar een beetje leert kennen. En ook dat je elkaars, van je medespelers, hun zwakke en sterke punten weet. Dan kun je daar ook op instellen van zo moet ik spelen, want de speler naast mij die kan bijvoorbeeld heel sterk dribbelen.’

De sfeer in de groep hangt volgens de sporters ook samen met het winnen of verliezen van wedstrijden:

‘Het is ook vaak dat als je een goede band hebt met elkaar en je elkaar aardiger vindt, dat je dan fijner met elkaar gaat spelen. Vaak als je chill speelt met elkaar, dan ga je ook meer bereiken samen.’

De kinderen merken dat er een betere sfeer hangt als zij beter spelen, maar een fijne sfeer kan er ook voor zorgen dat er beter wordt gespeeld.

6.2 Het gedrag van de trainer

Uit de gesprekken komt naar voren dat het gedrag van de trainer belangrijk is voor de plezierbeleving van de sporters. Als we vragen om te beschrijven wat een goede trainer is, krijgen we veel overeenkomende antwoorden te horen. Allereerst vinden de voetballers het belangrijk dat een trainer een positieve

houding heeft. De trainer moet de sporters motiveren en complimenten geven, maar niet te veel, zodat het wel gemeend overkomt. Verder wordt het gewaardeerd als een trainer een goede balans heeft tussen serieus zijn (regels opstellen, ingrijpen bij ruzie) en humor (grapjes maken tussendoor). Een trainer mag - vooral op hoog niveau - best streng zijn, aldus de sporters. De trainer móét streng zijn als er kinderen zijn die wangedrag vertonen. Volgens hen zorgt streng zijn ervoor dat de spelers scherp blijven en gemotiveerd zijn en dat de training geen chaos wordt. Indirect draagt het gedrag van de trainer bij aan de sfeer in de groep, zoals beschreven in de vorige paragraaf.

De sporters benoemen dat het fijn is als een trainer persoonlijke aandacht geeft aan de spelers, zodat ze zich gezien voelen. Dit kan ook helpen bij het creëren van een band tussen trainer en voetballer. Als het om persoonlijke feedback gaat, kan de sporter zich dan verbeteren:

‘Het is ook belangrijk, stel je speelt een wedstrijd slecht, dat die dan niet voor heel het team gaat zeggen van: “Jij hebt slecht gespeeld, je hebt niks gedaan.” Maar dat hij dan een-op-een zegt wat beter kan en wat je goed hebt gedaan. Want als hij het voor een heel team zegt, dan weet je niet wie het goed heeft gedaan, hoe je het beter kan doen en wat je verbeterpunten zijn. Als je het een-op-een zegt, is het makkelijker voor jezelf wat je kan verbeteren en wat je goed doet.’

Hiervoor is het belangrijk dat de trainer goed naar de spelers kijkt en weet wat de sterke en zwakke kanten van een kind zijn. Op die manier kan de trainer effectieve tips geven. De meningen van de sporters verschillen als het gaat om het verdelen van de aandacht van de trainer over de kinderen. Zo vinden sommige kinderen dat een trainer iedereen evenveel aandacht moet geven, terwijl anderen vinden dat de spelers die minder goed zijn best wat meer aandacht van de trainer mogen krijgen.

Meer dan alleen leren voetballen

Tijdens de focusgroepen kwam naar voren dat de sporters vinden dat de trainer er niet alleen is om kinderen te leren voetballen. Zo geeft een van de sporters aan dat hij de trainer als een vertrouwenspersoon ziet:

‘Het is ook wel fijn om dan aan hem dan dingen te vertellen wat je thuis niet durft te vertellen. Dat als je hem wel echt vertrouwt zeg maar.’

In een andere focusgroep komt ter sprake dat de trainer er ook is om persoonlijke vaardigheden aan de sporters te leren, zoals discipline en doorzettingsvermogen. Hieronder wordt een fragment uit een van de groepsgesprekken weergegeven:

R1: ‘Ja. Want de meeste dingen die je in voetbal gebruikt, moet je ook in het leven gebruiken.’

I: ‘Oké, zoals?’

R2: ‘Ik vind dat de trainer in plaats van alleen voetbal ook discipline meebrengt.’

R1: ‘Net zoals de positiviteit die hij uitdraagt. Die brengt hij ook naar de spelers die in het team zitten en de spelers brengen dat naar elkaar, zodat je een leuk team vormt en dan ga je ook hoger spelen met elkaar.’

R3: ‘Dat ze echt wel een goede mentaliteit hebben, je bent een strijder, dat je door blijft gaan. En niet dat je opgeeft, dat je echt gewoon tot het laatste moment doorgaat. Dat als je écht niet meer kan, dat je dan pas stopt. Dat je echt gewoon doorgaat.’

R1: ‘Zo zijn voetballers over het algemeen heel erg. Je moet bijvoorbeeld echt alles geven en wanneer het eindsignaal is mag je pas rusten.’

R2: 'Gewoon tot de laatste seconde.'

In een andere focusgroep vertellen de kinderen dat het een taak van de trainer is om de kinderen te leren samenwerken, zodat niemand iets alleen hoeft te doen.

Didactische vaardigheden

Naast pedagogische vaardigheden vinden de voetballers didactische vaardigheden van de trainer belangrijk. De sporters geven aan dat een goede trainer duidelijk en hard moet praten en goed moet uitleggen, zodat de oefeningen vlot verlopen. Daarnaast moet de trainer verstand hebben van voetbal, zodat hij goede tips kan geven, een goede opstelling kan maken en een goede tactiek kan bedenken, aldus de sporters.

6.3 Beter worden in de sport

Op de vraag wat kinderen een leuke training vinden antwoorden veel sporters wat zij inhoudelijk leuk vinden. Partijtjes spelen, schieten op doel, positiespel, een goede warming-up, teamspel en variatie in de training zijn voorbeelden van dingen die de voetballers noemen. Het aanleren van nieuwe vaardigheden vinden de sporters een belangrijk onderdeel van de training. Door moeilijke oefeningen te doen krijgen de sporters het gevoel dat ze beter worden in het voetbal. Uit de focusgroepen blijkt dat dit competentiegevoel voor veel kinderen samenhangt met plezier en trots. Zij willen zich graag ontwikkelen en verbeteren op de punten waar zij nog niet goed in zijn.

'Ik vind het leuk om veel nieuwe dingen te leren. Want aan het eind wil je de beste zijn toch. Ja, je wilt jezelf ook zien ontwikkelen. Gewoon dat als je iets niet kan, dat als je iets heel vaak oefent, dat je het dan opeens kan. Dan ben je er ook gewoon trots op dat dat je is gelukt. De meeste voetballers die willen ook zelf wat bereiken: op hoog niveau spelen en later op televisie komen.'

Veel sporters die we hebben gesproken, spraken hun ambitie uit om profvoetballer te worden. Zij willen graag beter worden om goed te kunnen presteren. Doorstromen naar een hoger niveau is een veel uitgesproken wens van de voetballers.

Fijn als de trainer luistert naar inbreng van de sporters

Veel kinderen vinden het fijn als zij bij hun trainer kunnen aangeven wat zij willen oefenen. Op die manier kunnen ze aan hun verbeterpunten werken, aldus de sporters. Ondanks dat bij alle groepen de trainer vrijwel altijd de invulling van de training bepaalt, vinden de sporters het prettig als de trainer luistert naar de inbreng van de sporters. Ze vinden namelijk dat zij goede ideeën kunnen hebben voor de training. In een van de focusgroepen komt ter sprake dat de kinderen het waarderen als de trainer aan de kinderen vraagt hoe zij een bepaalde oefening hebben ervaren.

Wedstrijden spelen

Veel kinderen zijn van mening dat goed presteren tijdens wedstrijden het doel is van de training. Zo geeft een van de sporters aan: *'Je traint eigenlijk voor een wedstrijd. Je gaat toch ook niet leren zonder een toets.'* De voetballers vinden het fijn dat zij tijdens hun wedstrijd kunnen laten zien wat ze hebben geleerd. Daarom willen ze tijdens de training graag oefeningen doen die hen betere voetballers maken, zodat ze wedstrijden kunnen winnen en naar een hoger niveau kunnen. Het winnen van wedstrijden draagt bij aan het plezier en komt ten goede van de sfeer in de groep, aldus de sporters. Ondanks dat de voetballers veel waarde hechten aan winnen, vinden zij dat een verloren wedstrijd niet altijd een vervelende wedstrijd geweest is. Zo geven de sporters aan dat de manier waarop je verliest bepalend is voor het gevoel dat je aan een wedstrijd overhoudt.

R1: *‘Maar ook als je bijvoorbeeld een wedstrijd hebt gespeeld en je hebt bijvoorbeeld 10 keer gescoord, 5 keer gescoord, maar de grensrechters fluiten steeds dat het buitenspel is, dan is het ook niet meer leuk.’*

R2: *‘Kijk, het zit je wel dwars als je verliest, maar het gaat ook wel om de stap die je maakt ook. Als je verliest van een team hoger en je verliest met 1-0, dan denk je van: ja we hebben wel echt goed stand gegeven. En dat geeft een lekker gevoel: als je tegen een hoger team moet, maar het echt wel goed doet.’*

De eindstand, het niveauverschil tussen de teams, de grens- of scheidsrechter en of hun eigen team zich goed heeft ingezet spelen hierbij mee. Er wordt met name genoemd dat het niet leuk is als de tegenstander valsspeelt of als de grens- of scheidsrechter partijdig is.

6.4 Samenvatting

Uit de gesprekken met de sporters komt naar voren dat de sfeer in de groep, het gedrag van de trainer en beter worden in de sport nauw samenhangen met de beleving van plezier in de sport. Deze aspecten lijken met elkaar samen te hangen: zo kan het gedrag van de trainer de sfeer in de groep beïnvloeden wanneer hij of zij samenwerking stimuleert, regels stelt en ingrijpt bij wangedrag. Daarnaast kan de trainer ervoor zorgen dat de kinderen beter worden in het voetbal door de sterke en zwakke punten van de spelers te kennen en de training hierop af te stemmen. De sfeer in de groep hangt volgens de sporters samen met het winnen of verliezen van wedstrijden. De kinderen merken dat er een betere sfeer hangt als zij beter spelen, maar een fijne sfeer kan er ook voor zorgen dat er beter wordt gespeeld.

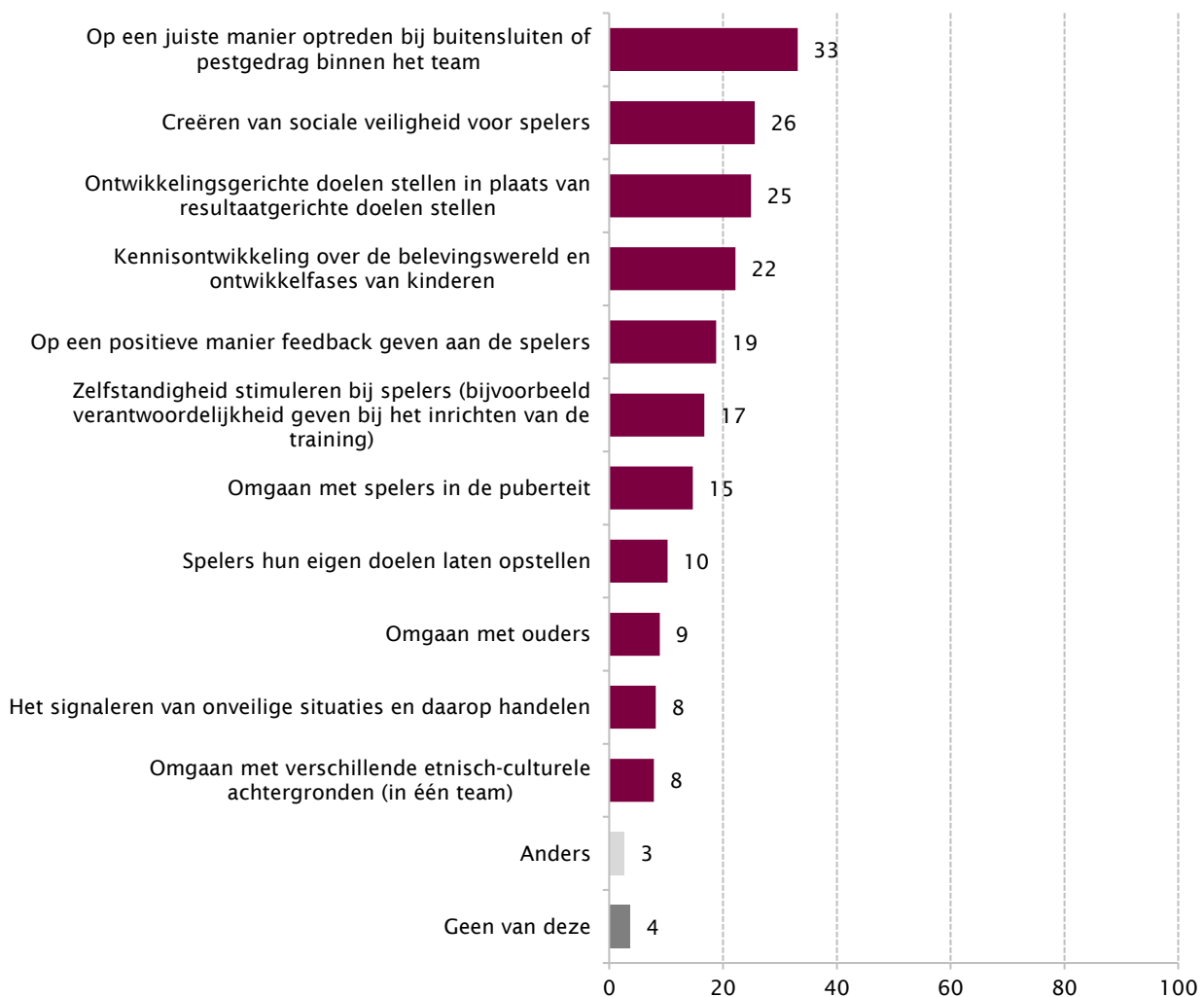
De sporters vinden een goede sfeer in het team belangrijk. Zij geven aan dat spelers aardig tegen elkaar moeten zijn en niet boos moeten worden als iemand een fout maakt. Plezier hebben met medespelers wordt door meerdere kinderen benoemd als een belangrijk onderdeel van de sport. Hierbij vinden ze het leuk als er tussendoor grapjes worden gemaakt. Hetzelfde geldt voor de trainer: het wordt gewaardeerd als een trainer een goede balans heeft tussen serieus zijn en grapjes maken. Verder vinden de voetballers het belangrijk dat een trainer een positieve houding heeft. De sporters benoemen dat het fijn is als een trainer goed kan uitleggen en persoonlijke aandacht geeft aan de spelers, zodat ze zich gezien voelen. Veel kinderen hechten waarde aan prestatie en zijn van mening dat goed presteren tijdens wedstrijden het doel is van de training.

7. Ontwikkeling en ondersteuning

7.1 Ontwikkelingsbehoefte

Trainer-coaches noemen het vaakst dat zij zich nog willen ontwikkelen in op een juiste manier optreden bij buitensluiten of pestgedrag binnen het team (33%; figuur 6.1). Andere veelgenoemde ontwikkelingsbehoeften zijn het creëren van sociale veiligheid voor spelers (26%), ontwikkelingsgerichte doelen stellen (25%) en kennis over de belevingswereld en ontwikkelingsfasen van kinderen (22%). Hoewel de ondersteuningsbehoeften van trainers uiteenlopen, zijn er geen specifieke kenmerken van trainers aan te wijzen die samenhangen met een bepaalde behoefte. Trainers die geen trainersopleiding hebben gehad geven nauwelijks andere of meer ondersteuningsbehoeften aan dan trainers die wel opgeleid zijn. Trainers die wel een opleiding hebben gehad geven wel minder vaak aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij op een positieve manier feedback geven aan spelers (15%) dan trainers die geen trainersopleiding hebben gehad (26%).

Figuur 6.1 Onderdelen waarop voetbal trainer-coaches zich nog graag willen ontwikkelen als het gaat om een pedagogisch sportklimaat* (in procenten, n=317)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Respondenten konden maximaal drie opties kiezen.

Verschillende trainer-coaches noemen andere ondersteuningsbehoeften, zoals het werven van nieuwe jeugdleden, leren omgaan met verschillen tussen spelers en omgaan met spelers met een ‘rugzakje’. Daarnaast worden technische ondersteuningsbehoeften genoemd, zoals het integreren van andere sporten in de training en het beter laten toepassen van het geleerde in een wedstrijd.

7.2 Ondersteuningsbehoefte

Trainer-coaches noemen het uitwisselen van ervaringen met andere trainer-coaches (42%) het vaakst als gewenste ondersteuning (figuur 6.2). Andere vormen van ondersteuning die relatief vaak worden genoemd, zijn zelf een cursus volgen over een kindgerichte aanpak (29%), digitale informatie over een kindgerichte aanpak (28%), ondersteuning van een sportpedagoog (25%) en hulp bij het betrekken van ouders bij hun sportende kind (25%). Een gesprek met een vertrouwenspersoon wordt door relatief weinig trainer-coaches genoemd (5%). 17 procent van de trainer-coaches die de vragenlijst hebben ingevuld heeft geen behoefte aan ondersteuning.

Figuur 6.2 Ondersteuningsbehoeften van voetbal trainer-coaches wanneer het gaat om verbetering van het pedagogisch sportklimaat (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=317)

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Bij ‘anders, namelijk’ geven verschillende trainers aan dat zij qua ondersteuning behoefte hebben aan een duidelijk beleid vanuit de vereniging.

7.3 Samenvatting

Trainer-coaches willen zich het vaakst nog ontwikkelen in op een juiste manier optreden bij buitensluiten of pestgedrag binnen het team, het creëren van sociale veiligheid en het stellen van ontwikkelingsgerichte in plaats van prestatiegerichte doelen. Het liefst doen trainer-coaches dit door ervaringen of *best practices* uit te wisselen met andere trainers. Andere werkvormen zijn een cursus of digitale informatie. Een op de zes trainers heeft geen behoefte aan ondersteuning.

8. Conclusie

Deze rapportage geeft inzicht in het perspectief van trainers, ouders en jeugdsporters op het pedagogisch klimaat in de voetbalsport. Om deze perspectieven inzichtelijk te maken hebben 317 trainer-coaches en ruim 700 ouders een vragenlijst ingevuld over het pedagogisch klimaat op hun sportvereniging en hun perspectief op pedagogisch handelen. Ook zijn gesprekken gevoerd met 22 kinderen in de voetbalsport, al waren dit er vanwege de coronamaatregelen helaas minder dan aanvankelijk gepland.

De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek is: *‘Hoe ervaren trainers, ouders en sporters het jeugdsportklimaat in het voetbal, welke pedagogische aspecten worden daarbij onderscheiden en wat zijn de aandachtspunten en dilemma’s voor de (door)ontwikkeling van pedagogisch beleid?’* In dit slothoofdstuk beantwoorden we deze vraag door een aantal conclusies te formuleren op basis van de bevindingen en sluiten we af met enkele aanbevelingen.

8.1 Conclusies

Veel trainers erkennen aspecten van pedagogisch sportklimaat

Uit de resultaten blijkt dat de belangrijkste aspecten van een pedagogisch sportklimaat door trainers worden onderschreven. Een groot deel van de trainers ziet voor zichzelf een taak in de opvoeding van de jeugdsporters. Zij vinden het belangrijk dat er duidelijke regels worden gehanteerd, dat zij een band opbouwen met de sporters en rekening houden met hun persoonlijke situatie. Ook vinden ze het belangrijk dat spelers zich competent voelen en zelf inspraak krijgen in wat ze willen leren. De jeugdvoetballers zelf hechten hier ook waarde aan. Daarmee ligt er een belangrijke basis voor een goed pedagogisch sportklimaat.

Toch lijkt de vertaalslag van deze aspecten naar de praktijk uitdagingen met zich mee te brengen in de voetbalsport. Dit zien we bijvoorbeeld aan het resultaat dat circa een vijfde van zowel de ouders als de trainers het pedagogisch klimaat op de voetbalvereniging met een 6 of lager beoordeelt. Het pedagogisch klimaat op voetbalverenigingen wordt dus wisselend ervaren. Verschillen in het beleid van verenigingen en tussen opgeleide en niet-opgeleide trainers blijken uit dit onderzoek belangrijke aandachtspunten. Het voetbalklimaat zorgt voor uitdagingen om een pedagogisch sportklimaat te realiseren. Hieronder gaan we dieper in op deze uitdagingen en aandachtspunten.

Verschillen tussen opgeleide en niet-opgeleide trainers

Het gedrag van de trainer draagt bij aan de plezierbeleving van de sport, zo blijkt uit de gesprekken met de kinderen. De trainer kan de sfeer in de groep beïnvloeden wanneer hij of zij samenwerking stimuleert, regels stelt en ingrijpt bij wangedrag. Daarnaast kan de trainer ervoor zorgen dat de kinderen zich ontwikkelen in het voetbal, door de sterke en zwakke punten van de spelers te kennen en de training hierop af te stemmen. Het pedagogisch handelen van trainers wordt in dit onderzoek door de meeste ouders als voldoende beoordeeld. Een op de vijf bevroegde ouders maakt zich echter wel eens zorgen over de begeleiding die hun kind krijgt en ruim een derde van de ouders vindt de trainer van hun kind slechts matig of niet pedagogisch bekwaam.

Uit dit onderzoek blijken verschillen tussen trainers wat betreft pedagogisch handelen, maar vooral wat betreft de mate waarin trainers aspecten van pedagogisch handelen herkennen en/of van belang vinden. Van trainers van meer prestatief gerichte teams worden aspecten van het pedagogisch en didactisch handelen over het algemeen beter beoordeeld dan van trainers van meer recreatief gerichte groepen. Dit zijn vaker trainers die een (hogere) trainersopleiding hebben gevolgd. Bevroegde trainers die een trainersopleiding hebben gevolgd of veel ervaring hebben blijken de aspecten van een pedagogisch sportklimaat beter te herkennen dan trainers die geen opleiding hebben gevolgd of weinig ervaring hebben. Zo zien minder ervaren trainers en niet opgeleide trainers hun taak als trainer wat vaker beperkt

tot het bijbrengen van sporttechnische vaardigheden. Niet opgeleide trainers vinden het minder van belang een band op te bouwen met de sporters en rekening te houden met hun persoonlijke situatie.

Dit geeft aan dat het volgen van een scholing of opleiding met daarin expliciete aandacht voor aspecten van zowel didactisch als pedagogisch handelen van grote waarde is voor trainer-coaches. Een op de drie responderende trainers in het onderzoek is niet opgeleid om training te geven. In de voetbalsport is een trainersopleiding, in tegenstelling tot bijvoorbeeld in de gymnsport, niet verplicht. Daardoor is het erg verschillend per club en niveau of iemand een trainersdiploma heeft. Veel trainings- en coachingstaken worden verzorgd door ouders van jeugdsporters of oudere jeugdleden, met name bij de jongste spelers en op de lagere niveaus. Hierdoor lopen de niveaus van sporttechnische, didactische en pedagogische kennis en competenties sterk uiteen.

Dit laatste is terug te zien in het feit dat een grote meerderheid van de trainer-coaches ontwikkelings- en ondersteuningsbehoeften aangeeft, op verschillende vlakken. De meest aangegeven behoeften op het gebied van een pedagogisch sportklimaat zijn om *best practices* en ervaringen uit te wisselen met andere trainers en om meer kennis te vergaren via een cursus of met behulp van een professional. Dat wekt de indruk dat een deel van deze trainers het gevoel heeft er nog relatief alleen voor te staan. Een vorm van opleiding of scholing, (juist) voor beginnende en vrijwillige trainer-coaches, is een belangrijke stap om het pedagogische kennis- en competentieniveau van trainers te verhogen.

Voetbalklimaat zorgt voor uitdagingen bij het realiseren van een pedagogisch sportklimaat

Vrijwel alle kinderen zitten volgens hun ouders op voetbal omdat ze het leuk vinden en vrijwel alle trainers geven training voor hun eigen plezier en dat van het kind. Ouders benoemen in grote mate dat ze het samenwerken in het voetbal en het teamsportgevoel als positief ervaren. Toch ervaren zowel trainers als ouders veel uitdagingen in het bij veel clubs gangbare of genormaliseerde voetbalklimaat, zoals ongewenst gedrag van ouders langs de lijn, pesten en onsportief gedrag van spelers tijdens wedstrijden. De sociale veiligheid en de sfeer op de vereniging krijgt een rapportcijfer van 6 of lager van meer dan een op de tien ouders en trainers en het pedagogisch sportklimaat van een op de vijf. Een veilige en positieve sportomgeving is een belangrijke basis voor het creëren van een goed pedagogisch klimaat. Te veel uitdagingen rond veiligheid en onsportiviteit maken het moeilijker voor trainers en clubbestuurders om specifieke aandacht voor pedagogische aspecten te hebben.

Trainer-coaches en bestuurders moeten omgaan met allerlei zaken die op hen afkomen, zoals onsportief gedrag, inmenging van ouders of grote niveaoverschillen binnen een team. In het voetbal zijn dit zoals al genoemd vaak vrijwilligers, ouders of oudere jeugdleden die het 'erbij' doen. Voetbal is de grootste sport in Nederland, met meer dan 500.000 jeugdleden afkomstig uit alle lagen van de bevolking en veel diversiteit binnen clubs op het gebied van etnisch-culturele achtergrond, opleidingsniveau, cultuur, enzovoort. Hierdoor is het niet meer dan logisch dat maatschappelijke uitdagingen in het voetbal terug te vinden zijn. Het is bekend dat in het voetbal een overwegend masculiene cultuur heerst en relatief vaker sprake is van ongewenst gedrag en incidenten vergeleken met andere sporten. Dit vraagt nogal wat van die vrijwilligers, waardoor het (begrijpelijk) niet altijd lukt om een optimaal pedagogisch sportklimaat te creëren.

Verschillen in beleid van verenigingen

Uit de resultaten worden verschillende behoeften duidelijk wat betreft het beleid gericht op (het verbeteren van) het pedagogisch sportklimaat. Belangrijke randvoorwaarden voor een veilig en pedagogisch verantwoord sportklimaat zijn bij een deel van de voetbalverenigingen (nog) niet op orde. Op bijna de helft van de voetbalverenigingen van de bevroegde trainers is een VOG niet verplicht of is niet bekend of deze verplicht is, en er is niet overal een vertrouwenscontactpersoon. Een kleiner deel van de ouders weet niet waar zij terecht zouden kunnen bij een vermoeden van grensoverschrijdend gedrag.

Meer specifiek gericht op een pedagogisch klimaat is er nog meer ruimte voor verbetering. Bij minder dan vier op de tien verenigingen waar de bevroegde jeugdtrainers en voetbalouders over rapporteren wordt ondersteuning geboden bij pedagogische vraagstukken en wordt naar de pedagogische

bekwaamheid gekeken bij het aanstellen en beoordelen van trainers. Aangezien trainers vaak vrijwilligers zijn zonder trainersachtergrond of gevolgd trainingsopleiding, is juist aanbod van ondersteuning op pedagogisch gebied en extra aandacht voor pedagogische vaardigheden van groot belang. Veel trainers geven dan ook aan dat zij behoefte hebben aan een duidelijk beleid vanuit verenigingen wat betreft het pedagogisch klimaat.

8.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek heeft inzichtelijker gemaakt hoe ouders, trainer-coaches en jeugdsporters het pedagogisch sportklimaat op hun voetbalvereniging ervaren, welke elementen hierbij belangrijk zijn en hoe zij aankijken tegen het pedagogisch handelen van de trainer-coach. Uit deze inzichten zijn aandachtspunten naar voren gekomen, die in deze paragraaf worden vertaald naar drie aanbevelingen. Hiermee kan worden ingezet op het verbeteren van het pedagogisch klimaat op voetbalverenigingen.

1. Opleiden en begeleiden van trainers

Veel jeugdvoetbaltrainers hebben geen trainingsopleiding gevolgd. De bevindingen uit dit onderzoek - dat onopgeleide trainers anders tegen een pedagogisch klimaat aankijken, dat de pedagogische bekwaamheid van trainers lang niet altijd als voldoende wordt beoordeeld en dat trainers ondersteuningsbehoeften hebben bij het creëren van sociale veiligheid - benadrukken de noodzaak om trainers beter op te leiden. Ruim vier op de vijf trainers hebben behoefte aan dergelijke ondersteuning. Dit betreft vooral het op de juiste manier omgaan met pestgedrag en buitensluiten en het creëren van sociale veiligheid voor hun spelers. Ook als het niet lukt om een volledige training of cursus aan te bieden, is het belangrijk dat de sportvereniging de trainers in ieder geval een basis of introductie met de belangrijkste pedagogische richtlijnen geeft. Dit kan gedaan worden door bijvoorbeeld trainingscursussen of workshops aan te bieden, trainers onderling ervaringen te laten uitwisselen, digitale informatie te bieden of trainers persoonlijk te ondersteunen via bijvoorbeeld een begeleider van binnen of buiten de vereniging.

2. Duidelijk beleid op verenigingen wat betreft pedagogisch sportklimaat

Zowel trainers als ouders zien dat bij clubs regelmatig een helder beleid ontbreekt over hoe trainers moeten handelen. Doordat op meer dan de helft van de verenigingen geen ondersteuning wordt geboden aan trainers met betrekking tot pedagogisch handelen, hebben trainers - die lang niet altijd opgeleid of ervaren zijn - weinig om op terug te vallen. Naast het begeleiden en opleiden van trainers is het daarom aan te bevelen om verenigingen te stimuleren beleid te maken gericht op (verbeteren van) het pedagogisch sportklimaat en de trainer-coaches hiervoor handvatten te bieden.

In dit onderzoek kwam naar voren dat er nog veel uitdagingen zijn bij het realiseren van een pedagogisch sportklimaat. Sommige uitdagingen gelden specifiek voor jeugdsporters, zoals ongewenst gedrag van ouders langs de lijn. Anderen zijn algemener, zoals onsportief gedrag van spelers en gebrek aan respect voor elkaar en voor de arbitrage. Juist de sociale veiligheid en de afwezigheid van ongewenst gedrag vormen belangrijke randvoorwaarden voor een pedagogisch sportklimaat. Daarom is het belangrijk dat alle clubs beleid formuleren, zowel wat betreft basisvoorwaarden voor een veilig sportklimaat als specifiek hoe zij een pedagogisch sportklimaat zien en willen creëren. De KNVB kan hierin nog meer dan al gebeurt een aanjagende, faciliterende en mogelijk sanctionerende rol spelen, samen met lokale professionals.

Goed beleid betreft ten eerste basisvoorwaarden om een veilig sportklimaat te realiseren. Hierbij gaat het om het verplichten van de aanschaf van een VOG voor vrijwilligers¹⁰. Een VOG verkleint de kans

¹⁰ <https://centrumveiligesport.nl/preventie/tools-en-informatie/verklaring-omtrent-gedrag-vog>

op ongewenst gedrag binnen de vereniging. Het biedt geen garanties, maar de vereniging laat daarmee wel zien de veiligheid van leden en bezoekers serieus te nemen. Daarnaast is het belangrijk dat er ten minste één persoon is binnen de vereniging bij wie ouders, sporters en vrijwilligers terecht kunnen bij (vermoedens van) grensoverschrijdend of ongewenst gedrag. Communiceer ook duidelijk wie deze persoon is en hoe deze te bereiken is.

Ten tweede is het goed dat verenigingen beleid formuleren met betrekking tot een pedagogisch klimaat. Beleid dat duidelijk maakt waar het pedagogisch klimaat aan moet voldoen en hoe wordt geborgd dat trainers voldoende pedagogisch bekwaam zijn. Bijvoorbeeld door te kijken naar hun pedagogische vaardigheden als trainer bij het aanstellen en hun basisrichtlijnen en handvatten voor pedagogisch handelen te bieden.

3. Stel één of meerdere personen binnen de club verantwoordelijk

Om een pedagogisch sportklimaat op de vereniging te creëren en te waarborgen, is het raadzaam om één of meerdere personen binnen de club verantwoordelijk te stellen. Dit kan iemand van het bestuur zijn of een groep vrijwilligers, al dan niet samengesteld in de vorm van een commissie die gaat over het sportklimaat op de vereniging. Deze persoon of groep personen kan dan verantwoordelijk zijn voor het beleid of de ondersteuning van trainers op het gebied van pedagogisch handelen. Zij kunnen de dialoog over een veilig, pedagogisch sportklimaat binnen de vereniging stimuleren. Dit hoeven zij niet alleen te doen: er kan voor worden gekozen om samenwerking te zoeken met externe ondersteuners, zoals een sportpedagoog, clubkadercoach of buurtsportcoach.

8.3 Reflectie op het onderzoek

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is de representativiteit van de respondentgroep. Dit heeft mogelijk te maken met de verspreiding van de vragenlijsten, via een trainersplatform en nieuwsbrieven. Ouders en trainers die hier niet op actief zijn, zijn waarschijnlijk niet met de vragenlijst bereikt. De respondentgroep bestond met name uit hogeropgeleide mannelijke ouders en trainers, veelal zonder migratieachtergrond. Er zijn slechts enkele groeps gesprekken gevoerd met de voetballers zelf en hieraan namen geen meisjes deel. De uitkomsten van het onderzoek moeten daarom met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

In vervolgonderzoek moeten de vragenlijsten onder een bredere groep ouders en trainers worden voorgelegd. Bijvoorbeeld door de vragenlijsten via meerdere kanalen te verspreiden of door trainers en ouders rechtstreeks te benaderen om de vragenlijst in te vullen. Daarmee komen we tot een representatiever beeld van het pedagogisch klimaat op voetbalverenigingen in Nederland.

Ondanks de beperkingen van dit onderzoek biedt het waardevolle informatie. Het onderzoek onderschrijft resultaten van eerder onderzoek, waarin zowel ouders als verenigingsbestuurders de sociale veiligheid en het pedagogisch handelen op voetbalverenigingen lager beoordeelden dan bij andere sporten.¹¹ Het huidige onderzoek biedt meer zicht op de uitdagingen die hierbij een rol spelen: het voetbalklimaat, het beleid op verenigingen en de opleiding van trainers.

¹¹ Reitsma, M., Alberts, A., & Elling, A. (2021). *Verenigingsbestuurders en ouders over een pedagogisch sportklimaat*. Utrecht: Mulier Instituut.

Bijlage 1. Topics vragenlijsten

Topics vragenlijst ouders jeugdsporters

Het team en de vereniging

Welk team

Motieven voor lidmaatschap voetbalvereniging

Mate van recreatie/prestatie team

Sportklimaat op de vereniging

Vrijwilligerswerk op de vereniging

Pedagogisch sportklimaat

- Mening van de ouder ten aanzien van:
 - Spelplezier
 - Opvoedende taak trainer en vereniging
- Ervaringen van de ouder ten aanzien van:
 - Pesten
 - Begeleiding
 - Pedagogische en didactische bekwaamheid trainers
- Mening van de ouder ten aanzien van:
 - Persoonlijke aandacht en relatie
 - Gedragsregels
 - Aanpak
 - Verantwoordelijkheid voor het kind en autonomie
 - Nieuwe dingen leren
 - Stimuleren
- Ervaringen van de ouder ten aanzien van:
 - Negatief gedrag trainer bij trainingen en wedstrijden
 - Eigen gedrag ouder
 - Aanspreken van andere ouders bij negatief gedrag
- Aanwezigheid van een vertrouwenscontactpersoon

Opvoeding/rol van de ouder

- Mening van de ouder ten aanzien van:
 - Rol van sport bij de opvoeding van het kind
 - Rol van de ouder bij het sporten van het kind

Positieve punten en verbeterpunten

- Open vraag over positieve kant van de voetbalsport
- Open vraag over verbeterpunt van de voetbalsport

Topics vragenlijst trainer-coaches jeugdsporters

Algemeen

- Welk team
- Gevolgde trainersopleiding
- Ervaring als trainer-coach
- Verklaring Omtrent het Gedrag
- Redenen om training te geven

Pedagogisch sportklimaat

- Mening van de trainer-coach ten aanzien van:
 - Spelplezier
 - Opvoedende taak trainer en vereniging
- Mening van de trainer-coach ten aanzien van:
 - Persoonlijke aandacht en relatie
 - Gedragsregels
 - Aanpak
 - Verantwoordelijkheid voor het kind en autonomie
 - Structuur trainingen en lessen
 - Nieuwe dingen leren
 - Stimuleren
- Ontwikkelingsbehoeften trainer-coach ten aanzien van pedagogisch sportklimaat

Team, vereniging en beleid

- Mate van recreatie/prestatie team
- Sportklimaat op de vereniging
- Beleid vereniging ten aanzien van pedagogisch sportklimaat
- Ervaringen trainer-coach ten aanzien van:
 - Pesten
 - Onsportief gedrag sporters
 - Onsportief gedrag ouders
 - Onsportief gedrag trainer-coaches
 - Beoordelingen sporters
 - Onderlinge sfeer tussen verenigingen

Ondersteuning

- Gewenste ondersteuning ten aanzien van een pedagogisch sportklimaat
- Open vraag over pedagogisch sportklimaat

Bijlage 2. Leidraad groeps gesprekken

1. Opening en startspel

- Opening en uitleg (afspraken, voice-recorder)
- Spelen startspel

Startspel is bedoeld als opwarmer, om de kinderen te laten wennen en te oefenen met deelnemen aan een focusgroep. Er liggen kaartjes op de kop op de tafel verspreid. Om de beurt pakken de kinderen een kaartje en lezen hardop de zin voor, en vullen die zin aan. De gespreksleider begint. Iedereen pakt 1 kaartje in dit onderdeel. De zinnen zijn relatief makkelijk te beantwoorden, vanuit de eigen ervaring van het kind: Voorbeeld: Ik zit op voetbal omdat...

- Uitleg en tekenen deelnamebrief

2. Wat is een leuke trainer/training

Er staat een grote flipover/ ligt een flipover vel in de ruimte met daarop geschreven een vraag. We doen 2 rondes:

- Hoe ziet een leuke training eruit volgens jou?
- Wat doet een goede trainer volgens jou?

Alle kinderen krijgen 3 post its, en mogen eerst zelf dingen (max 3!) opschrijven. Daarna mogen ze 1 voor hun 1 post its op de flipover plakken en van een van de post its kort toelichten wat ze hebben opgeschreven. Daarna gaan we in gesprek over de geplakte briefjes. Gespreksleider gaat vragen naar de verschillende briefjes: bijv. vaker genoemde briefjes, opvallende briefjes, aspecten eruit lichten.

Bij het groeps gesprek doorvragen, bijvoorbeeld:

- Wat zijn leuke oefeningen? Wanneer ga je blij naar huis?
- Is het leuk als ze dingen zelf mogen bedenken/organiseren
- Wat voor regels zijn er? Wat vinden jullie daarvan?

3. Stellingen

Er ligt een stapel kaartjes op tafel. Op elk kaartje staat een stelling waar ze het mee eens of mee oneens kunnen zijn. Om de beurt wordt een stelling omgedraaid en voorgelezen.

- Ieder kind krijgt een rood kaartje (oneens) en groen kaartje (eens). Bij elke stelling kiest het kind een van deze en legt deze op tafel. Kaartjes zijn wit aan de achterkant zodat ze niet van elkaar kunnen zien wie wat hun keuze is. Daarna laten alle kinderen tegelijkertijd zien of ze een rood of groen kaartje hebben neergelegd.
- Daarna in discussie over waarom eens of oneens. We willen voornamelijk weten wat hun argumenten zijn om hiervoor te kiezen.

Enkele voorbeeld stellingen:

- De trainer moet aan ons vragen wat we willen leren.
- Een moeilijke training is niet leuk.
- Een goede trainer geeft veel complimenten
- Iedereen in onze sportgroep/team voelt zich even belangrijk
- Een trainer moet ieder kind aandacht geven (doorvragen naar waarom of naar wat voor aandacht)
- Het is duidelijk wat wel en niet mag tijdens de training
- De trainer moet zorgen voor een goede sfeer in de groep
- Als we hebben verloren, dan heb ik geen leuke wedstrijd gehad
- Ik zou het prima vinden om alleen te trainen (en geen wedstrijden te doen)
- Het doel van de training is om beter te worden voor de wedstrijd

4. Tips voor de trainer en tips voor de vereniging

- Heb je nog tips voor jouw trainer? (of alternatief: wat doet jouw trainer heel goed?)
- Heb je nog tips voor jouw vereniging? (of alternatief: wat doet jouw vereniging heel goed?)

5. Afsluiting

- Kort samenvatten waar je het over hebt gehad. Zijn we nog iets vergeten/ mist er nog iets?
- Bedanken voor deelname/ enthousiasme/ goede input en ideeën
- Wat vonden jullie ervan?
 - Evt. doorvragen: moeilijk/makkelijk, leuk/niet leuk, evt. wat anders doen de volgende keer
- Vertellen wat we hiermee nu gaan doen: *we gaan terugluisteren en opschrijven wat jullie vonden van de stellingen en wat jullie op het grote papier hebben opgeschreven. Dat doen we nog bij allemaal andere turn en voetbal verenigingen. Als we al die ideeën van alle kinderen hebben verzameld kunnen we daarmee advies geven aan de trainers. Advies over wat kinderen belangrijk vinden en wat ze tijdens de training het best kunnen doen.*
- Heeft er iemand nog vragen?
- Vertellen wat ze moeten doen als ze achteraf nog vragen hebben. Via trainer of ouder.

Bijlage 3. Achtergrond trainer-coaches en ouders

Tabel B3.1 Verdeling respondentgroep trainer-coaches naar achtergrondkenmerken (in aantallen en procenten)

		Aantal	%
	Totaal	317	100
Leeftijd team	O7-O10	96	30
	O11-O13	109	3
	O14-O16	66	21
	O17-O19	46	15
Soort team	Jongensteam	201	63
	Meisjesgroep	26	8
	Gemengde groep	90	28
Trainer en/of coach	Alleen trainer	43	14
	Alleen coach	16	5
	Beide	258	81
Eigen kind in het team	Geen kinderen	68	22
	Ja	140	44
	Nee	77	24
	Onbekend	32	10
Ervaring	Maximaal 1 seizoen	23	7
	Tussen de 1 en 4 seizoenen	101	75
	5 seizoenen of meer	193	1
Grootte vereniging	Minder dan 250 leden	21	7
	250 tot 500 leden	79	25
	500 tot 1.000 leden	102	32
	Meer dan 1.000 leden	57	18
	Weet ik niet	25	8

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Tabel B3.2 Prestatiegerichtheid van de sportgroep naar trainersopleiding (in procenten)

	Geen trainersopleiding (n=113)	Wel trainersopleiding (n=204)
(Heel) recreatief	16	14
Zowel recreatief als prestatief	63	50*
(Heel) prestatief	21	36*

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. geen trainersopleiding.

Tabel B3.3 Prestatiegerichtheid van de sportgroep naar ervaring (in procenten)

	Maximaal 1 seizoen (n=23)	Tussen de 1 en 4 seizoenen (n=101)	5 seizoenen of meer (n=193)
(Heel) recreatief	37	13*	13*
Zowel recreatief als prestatief	58	60	51
(Heel) prestatief	5	27*	35*

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. maximaal 1 seizoen ervaring.

Tabel B3.4 Verdeling respondentgroep ouders naar achtergrondkenmerken (in aantallen en procenten)

		Aantal	%
	Totaal	748	100
Eigen voetbalachtergrond	Ja, op internationaal niveau	9	1
	Ja, op nationaal niveau	41	6
	Ja, op regionaal niveau	469	64
	Nee	181	25
	Anders	28	4
Leeftijd kind	4-8 jaar	71	11
	9-11 jaar	209	31
	12-14 jaar	215	32
	15-18 jaar	177	26
Geslacht kind	Jongen	601	80
	Meisje	143	19
	Wil ik niet zeggen	4	1
Soort team kind	Jongenteam	496	66
	Meisjeteam	95	13
	Gemengde team	157	21
Leden met een niet-Nederlandse etnisch-culturele achtergrond in team kind	Nee	330	44
	Een aantal (2-5)	334	45
	Ongeveer de helft	38	5
	Merendeels/allemaal	11	2
	Weet ik niet	31	4
	Wil ik niet zeggen	4	1
Grootte vereniging	Minder dan 250 leden	59	8
	250 tot 500 leden	196	27
	500 tot 1.000 leden	254	35
	Meer dan 1.000 leden	145	20
	Weet ik niet	74	10

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Bijlage 4. Aanvullende tabellen

Tabel B4.1 Gemiddelde rapportcijfers op verschillende onderdelen van het sportklimaat, door ouders en trainers (gemiddelden)

	Ouders (n=748)	Trainers (n=293)
De sfeer op de vereniging	7,7	7,7
De sociale veiligheid op de vereniging	7,9	7,7
Sociale veiligheid tijdens wedstrijden/andere activiteiten met competitief karakter	7,6	7,6
Pedagogisch klimaat binnen de vereniging	7,4	7,4

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

Tabel B4.2 Percentage ouders en trainers dat een 6 of lager of hoger dan een 6 heeft gegeven voor de sociale veiligheid tijdens wedstrijden of andere activiteiten met een competitief karakter

		7-10 jaar (n=96)	11-13 jaar (n=109)	14-16 jaar (n=66)	17-19 jaar (n=46)
Trainers	6 of lager	17	11	11	5*
	Hoger dan een 6	83	89	89	95*

		4-8 jaar (n=37)	9-11 jaar (n=130)	12-14 jaar (n=138)	15-18 jaar (n=131)
Ouders	6 of lager	4	10	13*	15*
	Hoger dan een 6	96	90	87*	85*

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal en ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. jongste leeftijdsgroep.

Tabel B4.3 Ervaring van ouders met het team en de trainer, naar leeftijd kind (in procenten)

		4-8 jaar (n=37)	9-11 jaar (n=130)	12-14 jaar (n=138)	15-18 jaar (n=131)
Mijn kind heeft veel plezier in het team	(Helemaal) oneens		1	4	2
	Neutraal	5	7	8	5
	(Helemaal) eens	95	92	88	94
	Weet ik niet		1		
Mijn kind wordt gepest of buitengesloten in het team	(Helemaal) oneens	84	90	86	93
	Neutraal	8	8	7	4
	(Helemaal) eens		1	4	2
	Weet ik niet	8	1	4	2
Ik maak me weleens zorgen over de begeleiding die mijn kind krijgt bij de vereniging	(Helemaal) oneens	86	61	57	64
	Neutraal	3	13	20	14
	(Helemaal) eens	11	25	20	21
	Weet ik niet		1	2	1
De trainer legt te veel nadruk op de sportieve prestaties (winnen en resultaatgericht)	(Helemaal) oneens	89	65	54	65
	Neutraal	11	17	26	24
	(Helemaal) eens		16	16	11
	Weet ik niet		2	4	
De trainer legt te veel nadruk op het spelplezier	(Helemaal) oneens	59	68	62	57
	Neutraal	27	22	28	35*
	(Helemaal) eens	14	8	7	8
	Weet ik niet		2	3	
De trainer van mijn kind weet hoe hij/zij met kinderen moet omgaan (pedagogisch bekwaam)	(Helemaal) oneens	14	15	10	15
	Neutraal	19	25	27	31
	(Helemaal) eens	68	59	61	55
	Weet ik niet		2	2	
De trainer van mijn kind weet hoe hij/zij kinderen de sport moet leren (didactisch bekwaam)	(Helemaal) oneens	8	11	12	8
	Neutraal	16	25	22	25
	(Helemaal) eens	73	64	64	66
	Weet ik niet	3	1	2	1
De trainer laat zich vaak negatief uit tijdens een training	(Helemaal) oneens	84	68	70	63
	Neutraal	8	17	20	21
	(Helemaal) eens	3	8	5	8
	Weet ik niet	5	7	6	8
De trainer laat zich vaak negatief uit tijdens een wedstrijd	(Helemaal) oneens	81	71	71	65
	Neutraal	14	13	20	21
	(Helemaal) eens		8	7	11
	Weet ik niet	5	8	2	4*

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. categorie 9-11 jaar.

Tabel B4.4 Ervaring van ouders met het team en de trainer, naar prestatiegerichtheid van het team (in procenten)

		(Heel) recreatief (n=198)	Zowel recreatief als prestatief (n=231)	(Heel) prestatief (n=157)
Mijn kind heeft veel plezier in het team	(Helemaal) oneens	3	2	1
	Neutraal	11	6	8
	(Helemaal) eens	86	92	92
	Weet ik niet		0	
Mijn kind wordt gepest of buitengesloten in het team	(Helemaal) oneens	87	89	92
	Neutraal	6	5	6
	(Helemaal) eens	3	3	1
	Weet ik niet	4	3	1
Ik maak me weleens zorgen over de begeleiding die mijn kind krijgt bij de vereniging	(Helemaal) oneens	64	65	59
	Neutraal	17	12	16
	(Helemaal) eens	18	23	24
	Weet ik niet		1	1
De trainer legt te veel nadruk op de sportieve prestaties (winnen en resultaatgericht)	(Helemaal) oneens	69	66	57
	Neutraal	19	21	24
	(Helemaal) eens	10	12	17
	Weet ik niet	1	1	1
De trainer legt te veel nadruk op het spelplezier	(Helemaal) oneens	56	62	64
	Neutraal	30	28	29
	(Helemaal) eens	14	8	4*
	Weet ik niet		1	3
De trainer van mijn kind weet hoe hij/zij met kinderen moet omgaan (pedagogisch bekwaam)	(Helemaal) oneens	16	13	11
	Neutraal	31	27	27
	(Helemaal) eens	53	58	60
	Weet ik niet		1	2
De trainer van mijn kind weet hoe hij/zij kinderen de sport moet leren (didactisch bekwaam)	(Helemaal) oneens	19	8*	9*
	Neutraal	30	24	17*
	(Helemaal) eens	50	67*	71*
	Weet ik niet	1	1	3
De trainer laat zich vaak negatief uit tijdens een training	(Helemaal) oneens	76	66	66
	Neutraal	12	20	19
	(Helemaal) eens	3	8	8
	Weet ik niet	9	6	6
De trainer laat zich vaak negatief uit tijdens een wedstrijd	(Helemaal) oneens	81	66*	66*
	Neutraal	8	22*	20*
	(Helemaal) eens	6	10	8
	Weet ik niet	5	3	5

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. categorie (heel) recreatief.

Tabel B4.5 Verantwoordelijkheid van trainers in de opvoeding volgens trainers, naar trainersopleiding (in procenten)

		Geen trainers- opleiding (n=113)	Wel trainers- opleiding (n=204)
De sportvereniging heeft een belangrijke verantwoordelijkheid in de opvoeding van jeugd	(Helemaal) oneens	11	4*
	Neutraal	16	9
	(Helemaal) eens	73	86*
	Weet ik niet	1	
Trainers hebben alleen een taak om kinderen sporttechnische vaardigheden bij te brengen	(Helemaal) oneens	77	81
	Neutraal	10	7
	(Helemaal) eens	12	11
	Weet ik niet	2	0
Trainers hebben een belangrijke opvoedende taak	(Helemaal) oneens	16	8*
	Neutraal	25	16
	(Helemaal) eens	57	75*
	Weet ik niet	3	0
Trainers zijn als opvoeder bijna net zo belangrijk als ouders	(Helemaal) oneens	57	43*
	Neutraal	20	24*
	(Helemaal) eens	22	33
	Weet ik niet	1	0

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. geen trainersopleiding.

Tabel B4.6 Verantwoordelijkheid van trainers in de opvoeding volgens trainers, naar ervaring (in procenten)

		Maximaal 1 seizoen (n=23)	Tussen de 1 en 4 seizoenen (n=101)	5 seizoenen of meer (n=193)
De sportvereniging heeft een belangrijke verantwoordelijkheid in de opvoeding van jeugd	(Helemaal) oneens	9	9	5
	Neutraal	17	16	9
	(Helemaal) eens	74	74	86*
	Weet ik niet		1	
Trainers hebben alleen een taak om kinderen sporttechnische vaardigheden bij te brengen	(Helemaal) oneens	65	76	83
	Neutraal	13	6	8
	(Helemaal) eens	22	15	8
	Weet ik niet		3	
Trainers hebben een belangrijke opvoedende taak	(Helemaal) oneens	22	12	9
	Neutraal	26	23	17
	(Helemaal) eens	52	61	75*
	Weet ik niet		4	
Trainers zijn als opvoeder bijna net zo belangrijk als ouders	(Helemaal) oneens	48	55	44
	Neutraal	26	21	23
	(Helemaal) eens	26	22	33*
	Weet ik niet		2	

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. tussen de 1 en 4 seizoenen ervaring.

Tabel B4.7 Perspectieven van ouders en trainers op plezier en prestatie naar prestatiegerichtheid van het team (in procenten)

		(Heel) recreatief (n=156)	Zowel recreatief als prestatief (n=377)	(Heel) prestatief (n=209)
Spelplezier is voor een kind belangrijker dan zijn/haar sportieve prestaties (ouders)	(Helemaal) oneens	5	5	11
	Neutraal	6	15*	21*
	(Helemaal) eens	88	80*	68*
	Weet ik niet		0	
Spelplezier is voor een kind belangrijker dan zijn/haar sportieve prestaties (trainers)	(Helemaal) oneens	2	7	2
	Neutraal	5	16	18*
	(Helemaal) eens	93	78*	80
	Neutraal			

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut; vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. (heel) recreatief.

Tabel B4.8 Perspectieven van trainers op relatie: ‘Hoe belangrijk vind je het...’, naar trainersopleiding (in procenten)

		Geen trainersopleiding (n=113)	Wel trainersopleiding (n=204)
...dat ik een goede band heb met elke speler	(Helemaal) niet belangrijk	4	3
	Neutraal	10	10
	(Heel) belangrijk	86	87
	Weet ik niet		
...dat spelers het gevoel hebben dat ze bij mij terecht kunnen met problemen (ook niet-sportgerelateerd)	(Helemaal) niet belangrijk	1	1
	Neutraal	21	10*
	(Heel) belangrijk	78	89*
	Weet ik niet		
...om rekening te houden met de persoonlijke situatie van elke speler	(Helemaal) niet belangrijk	2	
	Neutraal	13	6*
	(Heel) belangrijk	86	93*
	Weet ik niet		1

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. geen trainersopleiding.

Tabel B4.9 Perspectief van trainers: ‘Hoe belangrijk vind je het...’, naar prestatiegerichtheid van het team (in procenten)

		(Heel) recreatief (n=43)	Zowel recreatief als prestatief (n=160)	(Heel) prestatief (n=90)
...dat spelers soms hard worden aangepakt, om ze te helpen in hun ontwikkeling (trainers)	(Helemaal) niet belangrijk	40	31	22*
	Neutraal	35	34	30
	(Heel) belangrijk	26	36	48*
	Weet ik niet	0	0	0

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschil t.o.v. geen (heel) recreatief.

Tabel B4.10 Perspectief van ouders: ‘Hoe belangrijk vind je het...’, naar prestatiegerichtheid van het team (in procenten, n=748)

		(Heel) recreatief (n=156)	Zowel recreatief als prestatief (n=377)	(Heel) prestatief (n=209)
...dat mijn kind soms streng wordt aangepakt, om hem/haar te helpen in de ontwikkeling	(Helemaal) niet belangrijk	10	9	6
	Neutraal	33	31	25
	(Heel) belangrijk	57	59	68*
	Weet ik niet	0	1	1

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. (heel) recreatief.

Tabel B4.11 Perspectief van ouders: ‘Hoe belangrijk vind je het...’, naar prestatiegerichtheid van het team (in procenten, n=748)

		(Heel) recreatief (n=156)	Zowel recreatief als prestatief (n=377)	(Heel) prestatief (n=209)
...dat mijn kind elke training iets nieuws leert	(Helemaal) niet belangrijk	33	23	23*
	Neutraal	41	40	35
	(Heel) belangrijk	26	37*	42*
	Weet ik niet	0	0	0
...dat de minder goede spelers even vaak de bal krijgen	(Helemaal) niet belangrijk	10	7	20*
	Neutraal	29	25	34
	(Heel) belangrijk	61	67	46*
	Weet ik niet	1	1	1
...dat geen enkele speler de hele wedstrijd op de bank zit	(Helemaal) niet belangrijk	1	1	8,61*
	Neutraal	4	7	13*
	(Heel) belangrijk	96	92	78*
	Weet ik niet	0	0	0

Bron: vragenlijst ouders voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. (heel) recreatief.

Tabel B4.12 Perspectief van trainers: ‘Hoe belangrijk vind je het...’, naar prestatiegerichtheid van het team (in procenten, n=317)

		(Heel) recreatief (n=156)	Zowel recreatief als prestatief (n=377)	(Heel) prestatief (n=209)
...dat spelers elke training iets nieuws leren	(Helemaal) niet belangrijk	26	14	16
	Neutraal	30	33	16*
	(Heel) belangrijk	44	53	69*
	Weet ik niet	0	1	0
...dat de minder goede spelers even vaak de bal krijgen	(Helemaal) niet belangrijk	7	6	7
	Neutraal	23	17	23
	(Heel) belangrijk	67	76	70
	Weet ik niet	2	1	
...dat geen enkele speler de hele wedstrijd op de bank zit	(Helemaal) niet belangrijk		1	3
	Neutraal	2	4	7
	(Heel) belangrijk	98	95	90
	Weet ik niet			

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. (heel) recreatief.

Tabel B4.13 Perspectief van trainers: 'Hoe belangrijk vind je het...', naar trainersopleiding (in procenten, n=317)

		Geen trainersopleiding (n=113)	Wel trainersopleiding (n=204)
...dat spelers elke training iets nieuws leren	(Helemaal) niet belangrijk	15	16
	Neutraal	37	23*
	(Heel) belangrijk	48	61*
	Weet ik niet		1
...dat de minder goede spelers even vaak de bal krijgen	(Helemaal) niet belangrijk	6	7
	Neutraal	14	23
	(Heel) belangrijk	80	69*
	Weet ik niet		1
...dat geen enkele speler de hele wedstrijd op de bank zit	(Helemaal) niet belangrijk	1	2
	Neutraal	3	5
	(Heel) belangrijk	96	93
	Weet ik niet		

Bron: vragenlijst trainer-coaches voetbal, 2020, Mulier Instituut.

* Significant verschillend t.o.v. geen trainersopleiding.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl